

ಸಂಧಿ ೨೨ - ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯ ಸಂಧಿ (ಕಕ್ಷತಾರತಮ್ಯ ಸಂಧಿ)

ಶ್ರೀದಾಸಾರ್ಯರು ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಸಮಾಪನೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಮೊದಲನೆಯ ಮಂಗಳಾಚರಣೆ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯ ಪ್ರಕಾರ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದಂತೆ ಗ್ರಂಥಾವಸಾನದಲ್ಲೂ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿ ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮರ ಪರ್ಯಂತ ಕ್ರಮವಾಗಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಗ್ರಂಥ ಸಮಾಪ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ ಗುರುಗಳ..... || ಪ ||

ಶ್ರೀರಮಣ ಸರ್ವೇಶ ಸರ್ವಗ
ಸಾರ ಭೋಕ್ತೃಸ್ವತಂತ್ರದೋಷ ವಿ
ದೂರ ಜ್ಞಾನಾನಂದಬಲ ಐಶ್ವರ್ಯಗುಣಪೂರ್ಣ ||
ಮೂರುಗುಣ ವರ್ಜಿತ ಸಗುಣ ಸಾ
ಕಾರವಿಶ್ವಸ್ಥಿತಿ ಲಯೋದಯ
ಕಾರಣಕೃಪಾಸಾಂದ್ರ ನರಹರೆ ಸಲಹೊಸಜ್ಜನರ || ೧ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಶ್ರೀರಮಣ=ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯು, ಸರ್ವೇಶ, ಸರ್ವಗ=ಸರ್ವತ್ರ ವಾಸವಾಗಿರುವವನು, ಸಾರಭೋಕ್ತು=ಸರ್ವಸಾರವನ್ನು ಭುಂಜಿಸುವನು, ಸ್ವತಂತ್ರನು, ದೋಷವಿಲ್ಲದವನು, ಜ್ಞಾನ, ಆನಂದ, ಬಲ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣನಾದವನು, ಮೂರುಗುಣವರ್ಜಿತನು=ಪ್ರಾಕೃತವಾದ ಸತ್ತ್ವ ರಜ ಸ್ತಮೋ ಗುಣಗಳಿಂದ ರಹಿತನಾದವನು, ಸಗುಣ=ಆನಂದಗುಣಪೂರ್ಣನು, ಸಾಕಾರ=ಅಪ್ರಾಕೃತವಾದ ಸ್ವರೂಪ ಉಳ್ಳವನು, ವಿಶ್ವ=ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ, ಸ್ಥಿತಿ=ರಕ್ಷಣೆ, ಲಯ=ನಾಶ, ಉದಯ=ಸೃಷ್ಟಿ, ಇವುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣನು. ಕೃಪಾಸಾಂದ್ರ=ಕರುಣಾಪೂರ್ಣನು, ಇಂತಹ ಗುಣಗಳುಳ್ಳ ನರಹರೇ =ಎಲೈ ನರಸಿಂಹಾವತಾರ ಮಾಡಿದ ಪರಮಾತ್ಮ! ಸಜ್ಜನರ ಸಲಹು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:-ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯೂ, ಸರ್ವೋತ್ತಮನೂ, ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತನೂ, ಸರ್ವಸಾರ ಭೋಕ್ತನೂ, ಸ್ವತಂತ್ರನೂ, ದೋಷವಿರೂರನೂ ಜ್ಞಾನಾನಂದ ಬಲ ಐಶ್ವರ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣನೂ, ಮೂರು ಗುಣಗಳ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದವನೂ, ಆನಂದಾದಿ ಗುಣ ಪೂರ್ಣನೂ, ಅಪ್ರಾಕೃತವಾದ ಶರೀರ ಉಳ್ಳವನೂ, ಪ್ರಪಂಚದ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಲಯಗಳಿಗೆ ಕಾರಣನೂ, ಕರುಣಾ ಪೂರ್ಣನೂ ಆದ ಶ್ರೀನರಸಿಂಹ! ಸಜ್ಜನರನ್ನು ಪಾಲಿಸು.

ಅವತಾರಿಕೆ:-ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರನ್ನು ಎರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ.

ನಿತ್ಯ ಮುಕ್ತಳೆ ನಿರ್ವಿಕಾರಳೆ
ನಿತ್ಯ ಸುಖಸಂಪೂರ್ಣೆ ನಿತ್ಯಾ
ನಿತ್ಯ ಜಗದಾಧಾರೆ ಮುಕ್ತಾಮುಕ್ತಗಣವಿನುತೆ ||
ಚಿತ್ತೈಸು ಬಿನ್ನಪವ ಶ್ರೀಪುರು
ಷೋತ್ತಮನ ವಕ್ಷೋನಿವಾಸಿನಿ
ಭೃತ್ಯವತ್ಸಲೆ ಕಾಯೆ ತ್ರಿಜಗನ್ಮಾತೆ ವಿಖ್ಯಾತೆ || ೨ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ನಿತ್ಯಮುಕ್ತಳೆ, ನಿರ್ವಿಕಾರಳೆ=ವಿಕಾರ ಶೂನ್ಯರು, ನಿತ್ಯಸುಖಸಂಪೂರ್ಣೆ=ನಿತ್ಯಾನಂದ ಪೂರ್ಣರು, ನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯ ಜಗದಾಧಾರೆ=ನಿತ್ಯರಾದ ಜೀವರು ಮೊದಲಾದವರು, ಅನಿತ್ಯವಾದ ಶರೀರ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಆಧಾರರಾಗಿರುವವರು. ಮುಕ್ತಾಮುಕ್ತಗಣವಿನುತೆ=ಮುಕ್ತ ಜೀವರಿಂದಲೂ ಅಮುಕ್ತರಿಂದಲೂ (ಪೂಜಿತರು) ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಡುವವರು. ನನ್ನ ಬಿನ್ನಪವ ಚಿತ್ತೈಸು! ಶ್ರೀಪುರುಷೋತ್ತಮನ, ವಕ್ಷೋನಿವಾಸಿನಿ=ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ವಾಸು ಮಾಡುವವರು. ಭೃತ್ಯವತ್ಸಲೆ, ತ್ರಿಜಗನ್ಮಾತೆ=ಮೂರು ಲೋಕದ ತಾಯಿ, ವಿಖ್ಯಾತೆ=ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದವಳೆ, ಕಾಯೆ=ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು.

ರೋಮಕೂಪಗಳೊಳಗೆ ಪೃಥಕ್ಪೃಥ
ಗಾಮಹಾಪುರುಷನ ಸುಮೂರ್ತಿಯ
ತಾಮರಸಜಾಂಡಗಳ ತದ್ಗತ ವಿಶ್ವರೂಪಗಳ ||
ಶ್ರೀ ಮಹಿಳೆ ಸುರೂಪಗುಣಗಳ
ಸೀಮೆಗಾಣದೆ ಯೋಚಿಸುತ ಮಮ
ಸ್ವಾಮಿ ಮಹಿಮೆಯದೆಂತುಟಿಂದಡಿಗಡಿಗೆ ಬೆರಗಾದ || ೩ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ರೋಮಕೂಪಗಳೊಳಗೆ=ಪರಮಾತ್ಮನ ದೇಹದೊಳಗಿರುವ ರೋಮಕೂಪಗಳೊಳಗೆ, ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಕ್=ಒಂದೊಂದು ರೋಮಕೂಪದಲ್ಲೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ, ಆ ಮಹಾಪುರುಷನ, ಸುಮೂರ್ತಿಯ=ದಿವ್ಯ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನೂ, ತಾಮರಸಜಾಂಡಗಳ=ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಗಳನ್ನೂ, ತದ್ಗತ=ಅವುಗಳೊಳಗಿನ, ವಿಶ್ವರೂಪಗಳ, ಸುರೂಪಗುಣಗಳ=ಆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗಿರುವ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ರೂಪ ಗುಣಗಳನ್ನೂ, ಯೋಚಿಸುತ= ನೋಡಿ ಯೋಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಾ, ಶ್ರೀಮಹಿಳೆ=ಶ್ರೀ ರಮಾದೇವಿಯರು, ಸೀಮೆಗಾಣದೆ= ಪಾರಗಾಣದೆ (ಎಲ್ಲಿಯನ್ನು ಗಾಣದೆ) ಮಮ=ನನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯ ಮಹಿಮೆಯು, ಅದೆಂತುಟೆಂದು=ಅದು ಎಷ್ಟು ಇರುವುದೋ ಎಂದು ಅಡಿಗಡಿಗೆ=ಕ್ಷಣ ಕ್ಷಣದಲ್ಲೂ, ಬೆರಗಾದ= ಯಾವ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯರು ಬೆರಗಾದರೂ ಅಂತಹ ಜಗನ್ಮಾತೆಯಾದ ರಮಾ ದೇವಿಯರು ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಶ್ರೀ ರಮಾದೇವಿಯರು ತಮ್ಮ ಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ ದೇಹದೊಳಗಿನ ರೋಮಕೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ರೋಮ ಕೂಪದೊಳಗೂ ಭಗವನ್ನೂರ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಅನೇಕ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಗಳನ್ನೂ ಆ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದೊಳಗಿನ ವಿಶ್ವರೂಪಗಳನ್ನೂ, ಅವನ ರೂಪಗಳನ್ನೂ, ಗುಣಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತಾ ಅವುಗಳ ಪಾರಗಾಣದೆ ಆಹ! ನನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯ ಮಹಿಮೆಯು ಇನ್ನೆಷ್ಟಿರುವದೋ! ಎಂದು ಕ್ಷಣಕ್ಷಣದಲ್ಲೂ ಬೆರಗಾಗುತ್ತಿರುವರು. ಅಂತಹಾ ರಮಾದೇವಿಯರು ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾಲಿಸಲಿ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಬ್ರಹ್ಮದೇವರನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಒಂದಜಾಂಡದೊಳೊಂದು ರೂಪ ದೊ
ಳೊಂದವಯವದೊಳೊಂದು ನಖದೊಳ
ಗೊಂದು ಗುಣಗಳ ಪಾರಗಾಣದೆ ಕೃತಪುಟಾಂಜಲಿಯಿಂ ||
ಮಂದಜಾಸನ ಪುಳಕ ಪುಳಕಾ
ನಂದಬಾಷ್ಪತೊದಲ ನುಡಿಗಳಿಂ
ದಿಂದಿರಾವಲ್ಲಭನ ಮಹಿಮೆ ಗಭೀರತರವೆಂದ || ೪ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:-ಅನೇಕ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಗಳ ಪೈಕಿ, ಒಂದಜಾಂಡದೊಳು=ಒಂದು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದೊಳಗೆ ಇರುವ, ಒಂದು ರೂಪದೊಳು=ಅನೇಕ ರೂಪಗಳ ಪೈಕಿ ಒಂದು ರೂಪದೊಳಗಿನ, ಒಂದವಯವದೊಳು=ಅನೇಕ ಅಂಗಗಳ ಪೈಕಿ ಒಂದು ಅವಯವದೊಳಗಿನ, ಒಂದು ನಖದೊಳು=ಅನೇಕ ಉಗುರುಗಳ ಪೈಕಿ ಒಂದು ಉಗುರಿನ ಒಳಗಿನ, ಒಂದು ಗುಣಗಳ=ಒಂದು ಭಾಗದೊಳಗಿನ ಗುಣಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಯೋಚಿಸಿ ಪಾರಗಾಣದೆ, ಮಂದಜಾಸನ=ಕಮಲಾಸನರಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು, ಕೃತಪುಟಾಂಜಲಿಯಿಂ, ಬದ್ಧಾಂಜಲಿ ಪುಟರಾಗಿ (ಕೈ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು) ಪುಳಕಪುಳಕಾನಂದ ಬಾಷ್ಪತೊದಲನುಡಿಗಳಿಂದ=ಪುಳಕಾಂಕಿತರಾಗಿ ರೋಮಾಂಚರಾಗಿ ಆನಂದ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಾ ಗಂಟಲು ಬಿಗಿದು ಬರುತ್ತಿರಲು ಅಸ್ವಪ್ನವಾದ ನುಡಿಗಳಿಂದ, ಇಂದಿರಾ ವಲ್ಲಭನ ಮಹಿಮೆಗಭೀರತರವೆಂದ=ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಹಿಮೆಯ ಆಳವನ್ನು ಕಾಣಲು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ= ಆಳವನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲದೆ ಇರುವುದು ಎಂದರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಅನೇಕ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಗಳ ಪೈಕಿ ಒಂದು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದೊಳಗಿರುವ, ಅನೇಕ ಭಗವದ್ರೂಪಗಳ ಪೈಕಿ ಒಂದು ರೂಪದೊಳಗಿನ ಅನೇಕ ಅಂಗಗಳ ಪೈಕಿ ಒಂದಂಗವಾದ ಪಾದದ ಅನೇಕ ನಖಗಳ ಪೈಕಿ ಒಂದು ನಖದೊಳಗಿರುವ ಅನೇಕ ಭಾಗಗಳ ಪೈಕಿ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಭಗವಂತನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿ ಪಾರಗಾಣದೆ ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರು ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು

ಪುಳಕಾಂಕಿತರಾಗಿ ಆನಂದಬಾಷ್ಪವನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಾ ಆಹ! ಈ ಲಕ್ಷ್ಮೀವಲ್ಲಭನ ಗುಣಗಳ ಮೂಲವು ಎಲ್ಲಿರುವದೆಂದು ಎಷ್ಟು ಹುಡುಕಿದರೂ ಅದರ ಆಳವು ಕಾಣುವಂತಿಲ್ಲ. ಅತಿ ಗಂಭೀರತರವೆಂದರು. ಇಂತಹಾ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವನು ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದು ಈ ಳ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದಲೂ ಶ್ರೀಹರಿ, ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಬ್ರಹ್ಮ ಇವರ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿದರೂ, ಭಗವನ್ನಹಿಮೆಯನ್ನೇ ವಿಶದ ಮಾಡಿರುವರು.

ಏನು ಧನ್ಯರೊ ಬ್ರಹ್ಮಗುರುಪವ
ಮಾನರೀರ್ವರು ಈಪರಿಯಲಿ ರ
ಮಾನಿವಾಸನ ವಿಮಲಲಾವಣ್ಯಾತಿಶಯಗಳನು ||
ಸಾನುರಾಗದಿ ನೋಡಿ ಸುಖಿಪ ಮ
ಹಾನುಭಾವರ ಭಾಗ್ಯವೆಂತೊ ಭ
ವಾನಿಧವನಿಗಸಾಧ್ಯವೆನಿಸಲು ನರರಪಾಡೇನು || ೫ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಬ್ರಹ್ಮ=ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು, ಗುರು=ಗುರುಗಳಾದ, ಪವಮಾನ= ವಾಯುದೇವರು, ಇವರೀರ್ಷರೂ, ಏನು ಧನ್ಯರೋ! ಈ ಪರಿಯಲಿ=ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ, ರಮಾನಿವಾಸನ=ಶ್ರೀನಿವಾಸನ, ವಿಮಲ=ನಿರ್ಮಲವಾದ, ಲಾವಣ್ಯಾತಿಶಯಗಳನು=ಸೌಂದರ್ಯ ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು, ಸಾನುರಾಗದಿ=ಪರಮ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನೋಡಿ, ಸುಖಿಪ= ಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸುವ, ಮಹಾನುಭಾವರ=ಮಹಾನುಭಾವರಾದ ಬ್ರಹ್ಮ ವಾಯುಗಳ, ಭಾಗ್ಯವೆಂತೋ=ಎಂತಹದೋ! ಭವಾನಿಧವನಿಗೆ=ಪಾರ್ವತೀ ಪತಿಯಾದ ರುದ್ರದೇವರಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವೆನಿಸಲು, ನರರ ಪಾಡೇನು?

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಭಗವಂತನನ್ನು ನೋಡಿ ಆನಂದಪಡುವರೆಂದು ಹೇಳಿ, ಈಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ಸಮರು ವಾಯುದೇವರಾದುದರಿಂದ ಅವರೂ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಂತೆಯೇ ಭಗವದ್ರೂಪವನ್ನು ಕಂಡು ಸಂತೋಷ ಪಡುವರೆಂದು ಸೂಚಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದೇ ಪದ್ಯದಿಂದ ಇಬ್ಬರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ:- ಈ ಬ್ರಹ್ಮ ವಾಯುಗಳು ಏನು ಧನ್ಯರೋ! ಪರಮಾತ್ಮನ ರೂಪ ಸೌಂದರ್ಯ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ನೋಡಿ ಸುಖಿಸುವರು. ಈ ಮಹಾನುಭಾವರ ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಎಷ್ಟೆಂದು ವರ್ಣಿಸುವೆ! ಇಂತಹಾ ಭಾಗ್ಯವು ರುದ್ರದೇವರಿಗಿಲ್ಲ; ಹಾಗಿರಲು ಮಿಕ್ಕ ಮನುಷ್ಯರ ಪಾಡೇನು.

ಆ ಪಿತಾಮಹ ನೂರುಕಲ್ಪ ರ
ಮಾಪತಿಯ ಗುಣಜಪಿಸಿ ಒಲಿಸಿ ಮ
ಹಾಪರಾಕ್ರಮ ಹನುಮಭೀಮಾನಂದಮುನಿಯೆನಿಸಿ ||
ಆ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಸುನಾಭೀ
ಕೂಪಸಂಭವನಾಮದಲಿ ಮೆರೆ
ವಾ ಪಯೋಚಾಸನ ಸಮೀರರಿಗಭಿನಮಿಪೆ ಸತತ || ೬ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಆಪಿತಾಮಹ=ಪೂರ್ವ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು, ಬ್ರಹ್ಮ ಪದವಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು, ನೂರುಕಲ್ಪ=ಬ್ರಹ್ಮನ ಕಲ್ಪ ೧೦೦ ಕಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ, ರಮಾಪತಿಯ, ಗುಣಜಪಿಸಿ=ಗುಣಗಳನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಿ, ಒಲಿಸಿ= ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು, ಮಹಾ ಪರಾಕ್ರಮ=ಮಹಾ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯಾದ, ಹನುಮ, ಭೀಮ, ಆನಂದ ಮುನಿಯೆನಿಸಿ, ೯೯ನೆಯ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ವಾಯು ಪದವಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಹನುಮ, ಭೀಮ, ಮಧ್ವ ಎಂಬ ಮೂರು ಅವತಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಆ ಮೂರು ಅವತಾರಗಳಿಂದಲೂ ಭಗವತ್ತೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ೧೦೦ನೆಯ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಆ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ, ಸುನಾಭೀಕೂಪ ಸಂಭವನಾಮದಲಿ ಮೆರೆವ=ನಾಭೀಕಮಲದಿಂದ ಜನಿಸಿ ಕಮಲಸಂಭವನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಮೆರೆಯುತ್ತಿರುವ, ಆಪಯೋಚಾಸನ ಸಮೀರರಿಗೆ=ಬ್ರಹ್ಮ ವಾಯುಗಳಿಗೆ, ಸತತ=ಸರ್ವ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಅಭಿನಮಿಪೆ=ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಋಜುಗಣದಲ್ಲಿರುವಾಗ (ಬ್ರಹ್ಮ ಪದವಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ) ೧೦೦ ಬ್ರಹ್ಮ ಕಲ್ಪಗಳ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಲು, ೯೯ನೆಯ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ವಾಯು ಪದವಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಹನುಮ, ಭೀಮ, ಮಧ್ವ ಎಂಬ ಮೂರು ಅವತಾರಗಳಿಂದ

ರಾಮ, ಕೃಷ್ಣ, ವೇದವ್ಯಾಸರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ೧೦೦ನೆಯ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಪದವಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ನಾಭೀ ಕಮಲದಿಂದ ಜನಿಸಿ ಕಮಲಸಂಭವನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಮೆರೆವ ಬ್ರಹ್ಮ ವಾಯುಗಳಿಗೆ ಸರ್ವ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಶೇಷ ದೇವರನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಯೋಗಿಗಳ ಹೃದಯಕೆ ನಿಲಕ ನಿಗ
ಮಾಗಮೈಕ ವಿನುತನ ಪರಮನು
ರಾಗದಲಿ ದ್ವಿಸಹಸ್ರ ಜಿಹ್ವೆಗಳಿಂದ ವರ್ಣಿಸುವ ||
ಭೂಗಗನಪಾತಾಳವ್ಯಾಪ್ತನ
ಯೋಗನಿದ್ರಾಸ್ವದನೆನಿಪ ಗುರು
ನಾಗರಾಜನ ಪದಕೆ ನಮಿಸುವೆ ಮನದೊಳನವರತ || ೯ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಯೋಗಿಗಳ ಹೃದಯಕೆ=ಅಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತ ಸಮಾಧಿಯಿಂದ ಹೃದಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಭಗವತ್ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಾಣುವ ಯೋಗಿಗಳ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಕೂಡ, ನಿಲಕ=ಸಾಕಲೈನ ಕಾಣಗೊಡದ, ನಿಗಮಾಗಮೈಕವಿನುತನ= ನಿಗಮ=ವೇದಗಳು, ಆಗಮ=ಪಾಂಚರಾತ್ರಾದಿಗಳು ಇವು ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ, ಏಕವಿನುತ=ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟ(ಹೊಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟ) ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪರಮಾನುರಾಗದಲಿ, ದ್ವಿಸಹಸ್ರ ಜಿಹ್ವೆಗಳಿಂದ=೨೦೦೦ ನಾಲಿಗೆಗಳಿಂದ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿರುವ, ಭೂಗಗನ ಪಾತಾಳ ವ್ಯಾಪ್ತನ=ಭೂಮಿ, ಅಂತರಿಕ್ಷ, ಪಾತಾಳ ಮೊದಲಾದ ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ, ಯೋಗನಿದ್ರಾಸ್ವದನೆನಿಪ=ಯೋಗನಿದ್ರೆಗೆ ಆಸ್ವದನೆನಿಸುವ, ಗುರು=ತಾರತಮ್ಯ ಪ್ರಕಾರ ಗುರು ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಶೇರಿದ, ನಾಗರಾಜನ=ಶೇಷದೇವರ, ಪದಕೆ=ಪಾದ ಕಮಲಗಳಿಗೆ, ಅನವರತ=ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ, ಮನದೊಳಗೆನಮಿಸುವೆ=ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮನು ಯೋಗಿಗಳ ಮನಸ್ಸಿಗಾದರೂ ಸಾಕಲೈನ ಗೋಚರಿಸನೋ ಅಂತಹಾ ವೇದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಎರಡು ಸಹಸ್ರ ನಾಲಿಗೆಗಳಿಂದ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾ ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಯೋಗ ನಿದ್ರೆಗೆ ಆಸ್ವದನೆನಿಸುವ ಅಂದರೆ ಯೋಗನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶೇಷ ಪರ್ಮಂಕದಲ್ಲಿ ಮಲಗುವನೆಂದರ್ಥ. ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಪರ್ಮಂಕವಾಗಿ ಶೋಭಿಸುವ ಇಂತಹಾ ಸರ್ವರಾಜನಾದ ಶೇಷನ ಪಾದಕಮಲಗಳಿಗೆ ಸರ್ವದಾ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಮುಂದಿನ ನಾಲ್ಕು ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ರುದ್ರದೇವರನ್ನು ವಂದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ನಂದಿವಾಹನ ನಳಿನಿಧರ ಮೌ
ಳೇಂದುಶೇಖರ ಶಿವ ತ್ರಿಯಂಬಕ
ಅಂಧಕಾಸುರಮಥನ ಗಜಶಾರ್ದೂಲ ಚರ್ಮಧರ ||
ಮಂದಜಾಸನತನಯ ತ್ರಿಜಗ
ದ್ವಂದ್ಯ ಶುದ್ಧಸ್ಥಟಿಕ ಸನ್ನಿಭ
ವಂದಿಸುವೆನವರತ ಪಾಲಿಸು ಪಾರ್ವತೀರಮಣ || ೧೦ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ನಂದಿವಾಹನ, ನಳಿನಿಧರಮೌಳಿ=ಗಂಗೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಶಿರಸ್ಸುಳ್ಳವನು, ಇಂದುಶೇಖರ= ಚಂದ್ರಶೇಖರನು, ಶಿವ=ಮಂಗಳಕರನು, ತ್ರಿಯಂಬಕ= ಮುಕ್ತಾಂಗನು, ಅಂಧಕಾಸುರ ಮಥನ=ಅಂಧಕಾಸುರನನ್ನು ಕೊಂದವನು, ಗಜಶಾರ್ದೂಲ ಚರ್ಮಧರ=ಆನೆಯ ಮತ್ತು ಹುಲಿಯ ಚರ್ಮವನ್ನು ಧರಿಸಿದವನು, ಮಂದಜಾಸನತನಯ=ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಮಗನು, ತ್ರಿಜಗದ್ವಂದ್ಯ=ವಾಯುದೇವರಿಗನಂತರ ಮೂರು ಲೋಕದಿಂದ ವಂದ್ಯನು. ಶುದ್ಧಸ್ಥಟಿಕಸನ್ನಿಭ=ಶುಭ್ರವಾದ ಸ್ಥಟಿಕ ಶಿಲೆಯಂತೆ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವನು, ಇಂತಹಾ ಗುಣವಿಶಿಷ್ಟನಾದ ಎಲೈ ಪಾರ್ವತೀರಮಣ! ಅನವರತ= ಸರ್ವದಾ (ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ) ವಂದಿಸುವೆನು, ಪಾಲಿಸು=ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ವಿಶದವಾಗಿದೆ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಮತ್ತೂ ರುದ್ರದೇವರನ್ನೇ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಫಣಿಫಾಣಾಂಚಿತ ಮುಕುಟ ರಂಜಿತ
ಕ್ಷಣಿತಡಮರು ತ್ರಿಶೂಲ ಶಿಖಿ ದಿನ
ಮಣಿನಿಶಾಕರನೇತ್ರ ಪರಮಪವಿತ್ರ ಸುಚರಿತ್ರ ||
ಪ್ರಣತಕಾಮದ ಪ್ರಮಥ ಸುರಮುನಿ
ಗಣಸುಪೂಜಿತ ಚರಣಯುಗ ರಾ
ವಣಮದವಿಭಂಜನ ಸತತಮಾಂಪಾಹಿ ಮಹದೇವ || ೧೧ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:-ಫಣಿ=ಸರ್ಪದ, ಫಣಾಂಚಿತ=ಹಡೆಯಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾದ, ಮುಕುಟ=ಶಿರದಿಂದ (ಜಟಿಯಿಂದ), ರಂಜಿತ=ಶೋಭಿಸುವವನು, ಕ್ಷಣಿತಡಮರು=ಶಬ್ದದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಡಮರುಕವೆಂಬ ವಾದ್ಯ ಉಳ್ಳವನು, ತ್ರಿಶೂಲ=ತ್ರಿಶೂಲಧರನು, ಶಿಖಿ=ಅಗ್ನಿ, ದಿನಮಣಿ=ಸೂರ್ಯ, ನಿಶಾಕರ=ಚಂದ್ರ, ನೇತ್ರ=ಇವರು ಮೂವರಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮೂರು ಕಂಗಳುಳ್ಳವನು, ಪರಮಪವಿತ್ರನು, ಸುಚರಿತ್ರ=ಉತ್ತಮವಾದ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವನು, ಪ್ರಣತಕಾಮದ=ನಮಸ್ಕರಿಸುವವರ ಮನೋಭೀಷ್ಣವನ್ನು ಪೂರೈಸುವವನು, ಪ್ರಮಥ =ಭೂತಗಣ, ಸುರ=ದೇವತೆಗಳು, ಮುನಿ=ಋಷಿಗಳು, ಗಣಸುಪೂಜಿತ=ಈ ಗಣಗಳಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುವನು, ಚರಣಯುಗ=ಇಂತಹಾ ಗಣಗಳಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪೂಜ್ಯವಾದ ಪಾದದ್ವಯ ಉಳ್ಳವನು, ರಾವಣಮದವಿಭಂಜನ=ರಾವಣನ ಮದವನ್ನು ಮುರಿದವನು, ಇಂತಹಾ ಗುಣವಿಶಿಷ್ಟ ಮಹದೇವಾ! ಸತತ=ಸರ್ವದಾ, ಮಾಂಪಾಹಿ=ನನ್ನನ್ನು ಪಾಲಿಸು.

ದಕ್ಷಯಜ್ಞ ವಿಭಂಜನನೆ ವಿರು
ಪಾಕ್ಷ ವೈರಾಗ್ಯಾಧಿಪತಿ ಸಂ
ರಕ್ಷಿಸೆಮ್ಮನು ಸರ್ವಕಾಲದಿ ಸನ್ಮದವನಿತ್ತು ||
ಯಕ್ಷಪತಿಸಖ ಯಜಪರಿಗೆ ಸುರ
ವೃಕ್ಷ ವೃಕದನುಜಾರಿ ಲೋಕಾ
ಧ್ಯಕ್ಷ ಶುಕ ದೂರ್ವಾಸ ಜೈಗೀಷವ್ಯ ಸಂತ್ಯೆಸು || ೧೨ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ದಕ್ಷಯಜ್ಞ ವಿಭಂಜನನೆ=ದಕ್ಷಪ್ರಜೇಶ್ವರನ ಯಾಗವನ್ನು ಧ್ವಂಸ ಮಾಡಿದವನೆ, ವಿರುಪಾಕ್ಷ= ವಿರೂಪವಾದ ಮೂರನೆಯ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವನೆ, ವೈರಾಗ್ಯಾಧಿಪತಿ= ವೈರಾಗ್ಯಕ್ಕಭಿಮಾನಿಯೆ, ಸರ್ವಕಾಲದಿ, ಸನ್ಮದವನಿತ್ತು= ಉತ್ತಮಾನಂದವನ್ನಿತ್ತು, ಎಮ್ಮನು= ನಮ್ಮನ್ನು, ಸಂರಕ್ಷಿಸು, ಯಕ್ಷಪತಿಸಖ=ಕುಬೇರನಿಗೆ ಸಖನು, ಯಜಪರಿಗೆ= ಭಜಿಸುವವರಿಗೆ, ಸುರವೃಕ್ಷ=ಕಲ್ಪ ವೃಕ್ಷದಂತಿರುವವನು, ವೃಕದನುಜಾರಿ=ವೃಕಾಸುರನೆಂಬ ದೈತ್ಯನಿಗೆ ಶತ್ರುವು, ಲೋಕಾಧ್ಯಕ್ಷ, ಶುಕ, ದೂರ್ವಾಸ, ಜೈಗೀಷವ್ಯ ಎಂಬ ಮೂರು ಅವತಾರ ಉಳ್ಳ ಇಂತಹಾ ಗುಣವಿಶಿಷ್ಟನಾದ ಎಲೈ ಮಹಾದೇವ! ಸಂತ್ಯೆಸು.

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ:- ರುದ್ರದೇವರ ಮಾವನಾದ ದಕ್ಷಪ್ರಜೇಶ್ವರನು, ಪ್ರಜೇಶ್ವರರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಯಾಗಕ್ಕೆ ತಾನು ಬರಲು, ತನಗೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಕುಳಿತಿದ್ದ ತನ್ನ ಅಳಿಯನಾದ ರುದ್ರನು ತನಗೆ ಎದ್ದು ನಮಸ್ಕರಿಸಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ಕೋಪದಿಂದ ರುದ್ರದೇವರನ್ನು ಅನೇಕ ವಿಧವಾಗಿ ದೂಷಿಸಿದನು. ಅವರನ್ನು ಅವಮಾನ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಾನೂ ಒಂದು ಯಾಗ ಮಾಡಲು ಯತ್ನಿಸಿ ತನ್ನ ಅಳಿಯ ರುದ್ರದೇವರನ್ನೂ ಅವರ ಪತ್ನಿಯಾದ ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನೂ ಆ ಯಾಗಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ ಇವನ ಮಗಳೂ, ರುದ್ರದೇವರ ಹೆಂಡತಿಯೂ ಆದ ಸತೀದೇವಿಯರು ತಂದೆ ಎಂಬ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಯಾಗಶಾಲೆಗೆ ಬರಲು ಆಕೆಯನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸದೆ, ಆಹುತಿ ಕೊಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರುದ್ರದೇವರಿಗೆ ಆಹುತಿಯನ್ನು ಕೊಡದೆ ಅವಮಾನ ಮಾಡಿದನು. ಸತೀದೇವಿಯು ಇದಕ್ಕಾಗಿ ತಂದೆಯನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ದೂಷಿಸಿ ನಿನ್ನಂತಹ ಪಾಪಿಯಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಈ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಡುವೆನೆಂದು ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರು. ಈ ವರ್ಮಾನವನ್ನು ಕೇಳಿದ ರುದ್ರದೇವರು ಕೋಪದಿಂದ ಬಂದು ದಕ್ಷನ ಯಾಗವನ್ನು ಧ್ವಂಸ ಮಾಡಿ ಅವನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ಕಡೆಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇಲೆ ಮೇಕೆಯ ತಲೆಯಿಂದ ಆತನನ್ನು ಬದುಕಿಸಿದರೆಂದು ಭಾಗವತ ಚತುರ್ಥ ಸ್ಕಂಧದ ಕಥೆ. ಆ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಸೂಚಕವಾದುದು ದಕ್ಷ ಯಜ್ಞ ವಿಭಂಜನನೆಂಬ ಪದವು. ವೃಕದನುಜಾರಿ, ವೃಕಾಸುರನೆಂಬುವನನ್ನೇ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಭಸ್ಮಾಸುರನೆನ್ನುವರು. ಅವನು “ನಾನು ಯಾರ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈ ಇಡುವೆನೋ ಅವನು ಭಸ್ಮವಾಗಬೇಕು” ಎಂದು ರುದ್ರದೇವರಿಂದ ವರವನ್ನು ಪಡೆದು, ಪರೀಕ್ಷಾರ್ಥವಾಗಿ ರುದ್ರದೇವರ ತಲೆಯ ಮೇಲೆಯೇ ಕೈ ಇಡಲೆತ್ತಿಸಿದನು. ಆಗ ವೃಕಾಸುರನನ್ನು ಶ್ರೀಹರಿಯು ಉಪಾಯದಿಂದ ಅವನ ಕೈಯನ್ನು ಅವನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಅವನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದನು. ರುದ್ರ ದೇವರು ಕೊಟ್ಟ ವರವೆ ಅವನ ಸಂಹಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದುದರಿಂದ ವೃಕದನುಜಾರಿ

ಎಂದರು. ರುದ್ರ ದೇವರ ಅವತಾರತ್ರಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣಾದಿಗಳನ್ನು ೨೧ನೆಯ ಬೃಹತ್ತಾರತಮ್ಯ ಸಂಧಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುತ್ತದೆ.

ಹತ್ತುಕಲ್ಪದಿ ಲವಣಜಲಧಿ ಯೋ
ಉತ್ತಮಶ್ಲೋಕನ ಒಲಿಸಿ ಕೃತ
ಕೃತ್ಯನಾಗಿ ಜಗತ್ಪತಿಯನೇಮದಿ ಕುಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ||
ಬಿತ್ತರಿಸಿ ಮೋಹಿಸಿ ದುರಾತ್ಮರ
ನಿತ್ಯ ನಿರಯನಿವಾಸರೆನಿಸಿದ
ಕೃತ್ತಿವಾಸಗೆ ನಮಿಪೆ ಶೇಷಪದಾರ್ಹನಹುದೆಂದು || ೧೩ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಹತ್ತು ಕಲ್ಪದಿ=ಬ್ರಹ್ಮ ಕಲ್ಪದಿಂದ ಹತ್ತು ಕಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಲವಣಜಲಧಿಯೊಳು=ಲವಣ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿ, ಉತ್ತಮಶ್ಲೋಕನ=ಪುಣ್ಯ ಕೀರ್ತಿಯುಳ್ಳ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು, ಒಲಿಸಿ=ಮೆಚ್ಚಿಸಿ, ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗಿ, ಜಗತ್ಪತಿಯ=ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ, ನೇಮದಿ=ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರಿಗೆ, ಕುಶಾಸ್ತ್ರಗಳ=ಶೈವ ಪಾಶುಪತಾದಿ ಮೋಹ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು, ಬಿತ್ತರಿಸಿ=ವಿಸ್ತಾರ ಮಾಡಿ, ದುರಾತ್ಮರ=ತಮೋಯೋಗ್ಯರಾದ ದೈತ್ಯರನ್ನು ಮೋಹಿಸಿ, ನಿತ್ಯನಿರಯನಿವಾಸರು=ನಿತ್ಯವಾದ ತಮಸ್ಸಿಗೆ ಯೋಗ್ಯರೆಂದು ಹೇಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದ, ಕೃತ್ತಿವಾಸನೆ=ಚರ್ಮವಸ್ತ್ರವುಳ್ಳ ರುದ್ರದೇವರಿಗೆ, ಶೇಷಪದಾರ್ಹನಹುದೆಂದು=ಇವರೇ ಶೇಷ ಪದವಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವದಕ್ಕೆ ಅರ್ಹರೆಂದು, ನಮಿಪೆ=ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಬ್ರಹ್ಮಕಲ್ಪ ೧೦ ಕಲ್ಪಗಳ ವರೆಗೂ ಲವಣ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಉಗ್ರವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿ ಭಗವದಾಜ್ಞೆಯ ಮೇರಿಗೆ “ತ್ವಂಚ ರುದ್ರಮಹಾಬಾಹೋ ಮೋಹಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿಕಾರಯ” ನೀನು ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಮೋಹಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಮಾಡು ಎಂಬಿವೇ ಮೊದಲಾದ ಭಗವತ್ತೀರಣೆಯಂತೆ ಮೋಹ ಶಾಸ್ತ್ರಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ದೈತ್ಯರನ್ನು ಮೋಹಗೊಳಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಅಂಧಂತಮಸ್ಸಿಗೆ ಯೋಗ್ಯರೆಂದೆನಿಸಿ, ಮುಂದಿನ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಶೇಷ ಪದವಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವ ರುದ್ರದೇವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಕೃಷ್ಣ ಪತ್ನಿಯರಾದ ಷಣ್ಮಹಿಷಿಯರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕಂಬುಪಾಣಿಯ ಪರಮಪ್ರೇಮ ನಿ
ತಂಬಿನಿಯರೆಂದೆನಿಪ ಲಕ್ಷಣ
ಜಾಂಬವತಿ ಕಾಳಿಂದಿ ನೀಲಾ ಭದ್ರಸಖವಿಂದಾ ||
ಎಂಬ ಷಣ್ಮಹಿಷಿಯರ ದಿವ್ಯ ಪ
ದಾಂಬುಜಗಳಿಗೆನಮಿಪೆ ಮಮಹೃದ
ಯಾಂಬರದಿನೆಲಸಲಿ ಬಿಡದೆ ತಮ್ಮರಸನೊಡಗೂಡಿ || ೧೪ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:-ಕಂಬುಪಾಣಿಯ=ಶಂಖಪಾಣಿಯಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ, ಪರಮಪ್ರೇಮ ನಿತಂಬಿನಿಯರೆನಿಪ=ಪ್ರೇಮ ಪತ್ನಿಯರೆನಿಸುವ, ಲಕ್ಷಣ, ಜಾಂಬವತೀ, ಕಾಳಿಂದೀ, ನೀಲಾ, ಭದ್ರಾ, ಮಿತ್ರವಿಂದಾ ಎಂಬ, ಷಣ್ಮಹಿಷಿಯರ=೬ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನ, ದಿವ್ಯಪದಾಂಬುಜಗಳಿಗೆ, ನಮಿಪೆ, ಮಮ=ನನ್ನ ಹೃದಾಂಬರದಿ=ಹೃದಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿ, ತಮ್ಮರಸನೊಡಗೂಡಿ=ತಮ್ಮ ಪತಿಯಿಂದೊಡಗೂಡಿ, ಬಿಡದೆ, ನೆಲಸಲಿ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪತ್ನಿಯರಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ, ಜಾಂಬವತೀ, ಕಾಳಿಂದೀ, ನೀಲಾ, ಭದ್ರಾ, ಮಿತ್ರವಿಂದಾ ಎಂಬ ಷಣ್ಮಹಿಳೆಯರ ಪಾದಕಮಲಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು. ತಮ್ಮ ಪತಿಯಿಂದೊಡಗೂಡಿ ನಮ್ಮ ಹೃದಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಬಿಡದೆ ವಾಸ ಮಾಡಲಿ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಗರುಡ ಶೇಷ ರುದ್ರರ ಪತ್ನಿಯರನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಾರೆ.

ಆ ಪರಂತಪನೊಲಿಮೆಯಿಂದ ಸ
ದಾಪರೋಕ್ಷಿಗಳೆನಿಸಿ ಭಗವ
ದ್ರೂಪ ಗುಣಗಳ ಮಹಿಮೆ ಸ್ವಪತಿಗಳಾನನದಿ ತಿಳಿವ ||

ಸೌಪರ್ಣಿ ವಾರುಣಿ ನಗಾತ್ಮಜ
ರಾಪನಿತು ಬಣ್ಣಿಸುವೆ ಎನ್ನ ಮ
ಹಾಪರಾಧಗಳೆಸದೀಯಲಿ ಪರಮಮಂಗಳವ || ೧೫ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಆಪರಂತಪನ=ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ, ಪರಂಜ್ಯೋತಿ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ, ಒಲಿಮೆಯಿಂದ= ಪ್ರಸಾದದಿಂದ, ಸದಾ ಅಪರೋಕ್ಷಿಗಳೆನಿಸಿ, ಭಗವದ್ರೂಪ ಗುಣಗಳ, ಮಹಿಮೆ=ಮಹಿಮೆಗಳನ್ನು, ಸ್ವಪತಿಗಳ=ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪತಿಗಳಾದ ಗರುಡ ಶೇಷ ರುದ್ರಾದಿಗಳ, ಆನನದಿ=ಮುಖದಿಂದ, ತಿಳಿದ=ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ, ಸೌಪರ್ಣಿ=ಗರುಡನ ಹೆಂಡತಿ, ವಾರುಣಿ=ಶೇಷಪತ್ನಿ, ನಗಾತ್ಮಜರ=ಪಾರ್ವತೀ ದೇವಿಯರು ಇವರು ಮೂವರನ್ನೂ, ಆಪನಿತು=ಶಕ್ತನುಸಾರವಾಗಿ, ಬಣ್ಣಿಸುವೆ=ಸ್ತುತಿಸುವೆನು; ಎನ್ನ ಮಹಾಪರಾಧಗಳ ಎಣಿಸದೇ ಪರಮ ಮಂಗಳವ= ಮಂಗಳವನ್ನು, ಈಯಲಿ=ಕೊಡಲಿ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಭಗವದನುಗ್ರಹದಿಂದ ಸದಾ ಅಪರೋಕ್ಷಿಗಳೆನಿಸಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ರೂಪ, ಗುಣ ಇವುಗಳ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪತಿಗಳ ಮುಖದಿಂದ ಅವರವರು ಶ್ರವಣ ಮಾಡಿ, ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದು ಮನನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಸೌಪರ್ಣೀ, ವಾರುಣೀ, ಪಾರ್ವತೀ ಎಂಬ ಈ ಮೂವರನ್ನು ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗುವಷ್ಟು ಸ್ತುತಿಸುವೆನು. ನನ್ನಪರಾಧಗಳನ್ನು ಗಣನೆಗೆ ತಾರದೆ ನನಗೆ ಮಂಗಳವನ್ನು ಕೊಡಲಿ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ದೇವೇಂದ್ರನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ತ್ರಿದಿವತರು ಮಣಿ ಧೇನುಗಳಿಗಾ
ಸ್ವದವೆನಿಪ ತ್ರಿದಶಾಲಯಾಭಿಗೇ
ಬದರನಂದದಲೊಪ್ಪುತಿಪ್ಪ ಉಪೇಂದ್ರ ಚಂದ್ರಮನ ||
ಮೃದುಮಧುರ ಸುಸ್ತವನದಿಂದಲಿ
ಮಧುಸಮಯ ಪಿಕನಂತೆ ಪಾಡುವ
ಮುದಿರ ವಾಹನನಂಘ್ರಿಯುಗ್ಮಗಳಿಗೆ ನಮಿಸುವೆನು || ೧೬ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ತ್ರಿದಿವತರು=ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ, ಮಣಿ=ಚಿಂತಾಮಣಿ, ಧೇನುಗಳಿಗೆ= ಕಾಮಧೇನು ಇವುಗಳಿಗೆ, ಆಸ್ವದವೆನಿಪ=ಇರುವದಕ್ಕೆ ವಾಸಸ್ಥಳವಾದ, ತ್ರಿದಶಾಲಯ= ದೇವತೆಗಳು ವಾಸ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ವರ್ಗವೆಂಬ, ಅಭಿಗೇ=ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ, ಬದರನಂದದಲಿ= ಚಂದ್ರನಂತೆ, ಒಪ್ಪುತಿಪ್ಪ=ಇರುವ, ಉಪೇಂದ್ರಚಂದ್ರಮನ= ಉಪೇಂದ್ರನೆಂಬ ವಾಮನ ರೂಪಿಯಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನೆಂಬ ಚಂದ್ರನನ್ನು, ಮಧುಸಮಯ ಪಿಕನಂತೆ=ವಸಂತಕಾಲದ ಕೋಗಿಲೆದಂತೆ, ಮೃದು ಮೃದುವಾಗಿಯೂ, ಮಧುರ=ಮಧುರವಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ಸ್ವರದಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಸುಸ್ತವನದಿಂದಲಿ=ದಿವ್ಯಸ್ತೋತ್ರದಿಂದ, ಪಾಡುವ=ಗಾನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ, ಮುದಿರವಾಹನನ=ಮೇಘವಾಹನನೆನಿಸುವ ದೇವೇಂದ್ರನ, ಅಂಘ್ರಿಯುಗ್ಮಗಳಿಗೆ ಪಾದ ಕಮಲಗಳಿಗೆ, ನಮಿಸುವೆನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ, ಕಾಮಧೇನು, ಚಿಂತಾಮಣಿ ಎಂಬೀ ಮೂರು ಉತ್ತಮ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯಭೂತವಾದ ಸ್ವರ್ಗವೆಂಬ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ, ಚಂದ್ರನಂತೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿಪ್ಪ ಉಪೇಂದ್ರನೆಂಬ ಚಂದ್ರಮನನ್ನು ವಸಂತ ಕಾಲದ ಕೋಗಿಲೆದಂತೆ ಮೃದು ಮಧುರ ಸುಸ್ವರದಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತಿರುವ ದೇವೇಂದ್ರನ ಪಾದಪದ್ಮಗಳಿಗೆ ನಮಿಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು. ಅಂದರೆ ದೇವೇಂದ್ರನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಉಪಾಸ್ಯಮೂರ್ತಿಯು ಉಪೇಂದ್ರನೆಂಬ ವಾಮನರೂಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೆಂಬ ಭಾವ.

ಕೃತಿರಮಣಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ ದೇವನ
ಅತುಳಬಲ ಲಾವಣ್ಯ ಗುಣ ಸಂ
ತತ ಉಪಾಸನೆ ಕೇತುಮಾಲಾ ಖಂಡದೊಳು ರಚಿಪ ||
ರತಿಮನೋಹರನಂಘ್ರಿ ಕಮಲಕೆ
ನುತಿಸುವೆನು ಭಕುತಿಯಲಿ ಮಮ ದು
ರ್ಮತಿಯ ಕಳೆದು ಸನ್ಮತಿಯನೀಯಲಜಸ್ತ ನಮಗೊಲಿದು || ೧೭ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಕೃತಿರಮಣ=ಕೃತಿ ಸ್ವರೂಪರಾದ ರಮಾದೇವಿಯ ಪತಿಯಾದ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ ಮೂರ್ತಿಯ, ಅತುಲ=ಸಮರಹಿತವಾದ, ಬಲ, ಲಾವಣ್ಯ=ಸೌಂದರ್ಯ, ಗುಣ= ಗುಣಗಳು ಇವುಗಳನ್ನು, ಸಂತತ=ಸರ್ವದಾ, ಕೇತುಮಾಲಾಖಂಡದೊಳು=ಕೇತು-ಮಾಲಾ ಎಂದು ಹೆಸರುಳ್ಳ ಭೂ ಖಂಡದಲ್ಲಿ, ಉಪಾಸನೆ=ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು, ರಚಿಪಾ= ಮಾಡುತ್ತಿರುವ, ರತಿಮನೋಹರನ=ರತಿ ಪತಿಯಾದ ಮನ್ಮಥನ, ಅಂಘ್ರಿಕಮಲಕೆ=ಪಾದಕಮಲಗಳಿಗೆ, ಭಕುತಿಯಲಿ ನುತಿಸುವೆನು=ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು, ಅಜಸ್ರ=ಸರ್ವ ಕಾಲದಲ್ಲೂ, ಎಮಗೆ=ನಮಗೆ, ಒಲಿದು, ಮಮ=ನನ್ನ, ದುರ್ಮತಿಯ ಕಳೆದು, ಸನ್ಮತಿಯ ನೀಯಲಿ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಕೇತುಮಾಲಾ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾ ಕೃತಿಪತಿಯಾದ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನನಾಮಕ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಮಿತವಾದ ಬಲ ಲಾವಣ್ಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಸದಾ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ರತಿಪತಿಯಾದ ಮನ್ಮಥನ ಪಾದ ಕಮಲಗಳಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ವಂದಿಸುವೆನು. ಸದಾ ನಮಗೊಲಿದು ನಮ್ಮ ದುರ್ಮತಿಯನ್ನಳಿದು ಸನ್ಮತಿಯನ್ನು ಕೊಡಲಿ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಅಹಂಕಾರಿಕ ಪ್ರಾಣ ದೇವರನ್ನು ವಂದಿಸುತ್ತಾರೆ. (ಪಂಚಪ್ರಾಣರ ಪೈಕಿ ಮೊದಲನೆಯವರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.)

ಚಾರುತರ ನವವಿಧಭಕ್ತಿ ಗಂ
ಭೀರವಾರಾಸಿಯೊಳು ಪರಮೋ
ದಾರಮಹಿಮನ ಹೃದಯ ಘಣಿಪತಿಪೀಠದಲಿ ಭಜಿಪ ||
ಭೂರಿಕರ್ಮಾಕರನೆನಿಸುವ ಶ
ರೀರಮಾನಿ ಪ್ರಾಣಪತಿಪದ
ವಾರಿರುಹಕಾನಮಿಪೆ ಮದ್ಗುರುರಾಯನಹುದೆಂದು || ೧೮ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಚಾರುತರ=ಮನೋಹರವಾದ, ನವವಿಧಭಕ್ತಿ= ವಿಧವಾದ ಭಕ್ತಿ ಎಂಬ, ಗಂಭೀರ=ಬಹು ಆಳವಾದ, ವಾರಾಸಿಯೊಳು=ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ, ಪರಮೋದಾರಮಹಿಮನ=ಭಜಕರಿಗೆ ಸರ್ವಾಭೀಷ್ಟವನ್ನು ಕೊಡುವವನಾದುದರಿಂದ ಪರಮೋದಾರನೆಂದರು. ಇಂತಹಾ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು, ಹೃದಯಘಣಿಪತಿಪೀಠದಲ್ಲಿ=ಹೃದಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿ, ಸರ್ಪ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಶೇಷ ದೇವನನ್ನೇ ಪೀಠವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದರ ಮೇಲೆ ಕೂತಿರುವ ಭಗವತ್ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಭಜಿಸುತ್ತಿರುವ, ಭೂರಿಕರ್ಮಾಕರನೆನಿಸುವ=ದೇಹದೊಳಗಿದ್ದು, ಅನೇಕ ವಿಧ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವುದರಿಂದ ಭೂರಿಕರ್ಮಾಕರನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದ, ಶರೀರಮಾನಿ= ದೇಹಾಭಿಮಾನಿಯಾದ, ಪ್ರಾಣಪತಿ=೪ ಮರುದ್ಗಣದ ಪೈಕಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ, ಪ್ರಾಣನ=ಅಹಂಕಾರಿಕ ಪ್ರಾಣನ, ಪದವಾರಿರುಹಕೆ=ಪಾದ ಕಮಲಗಳಿಗೆ, ಮದ್ಗುರುರಾಯ ನಹುದೆಂದು=ನಮ್ಮ ಗುರು ಶ್ರೇಷ್ಠರಿವರೆಂದು, ಆನಮಿಪೆ=ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ವಿಧವಾದ ಭಕ್ತಿ ಎಂಬುವದೇ ಸಮುದ್ರ, ಆ ಸಮುದ್ರದ ವಾಸಸ್ಥಾನವು ಹೃದಯ; ಆ ಹೃದಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಶೇಷ ಪೀಠದ ಮೇಲಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸರ್ವದಾ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ದೇಹಾಭಿಮಾನಿ ಎನಿಸಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ದೇಹದೊಳಗಿದ್ದು ಸಕಲ ವಿಧ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಮರುಚ್ಛ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಅಹಂಕಾರಿಕ ಪ್ರಾಣನಾಮಕನ ಪಾದಕಮಲಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು. ಇವನು ೯ನೆಯ ಕಕ್ಷಾಕ್ಕೆ ಶೇರಿದ ಗುರುವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ರತಿ ಮೊದಲಾದ ೬ ಮಂದಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ.

ವಿತತ ಮಹಿಮನ ವಿಶ್ವತೋಮುಖ
ನತುಳಭುಜಬಲ ಕಲ್ಪತರುವಾ
ಶ್ರಿತರೆನಿಸಿ ಸಕಲೇಷ್ಟಪಡೆದನುದಿನದಿ ಮೋದಿಸುವ ||
ರತಿ ಸ್ವಯಂಭುವ ದಕ್ಷವಾಚಿ
ಸ್ತುತಿ ಬಿಡೊಜನ ಮಡದಿ ಶಚಿ ಮ
ನ್ಮಥ ಕುಮಾರನಿರುದ್ಧರೆಮಗೀಯಲಿ ಸುಮಂಗಳವ || ೧೯ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ವಿತತ=ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿರುವ, ಮಹಿಮನ=ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ, ವಿಶ್ವತೋಮುಖನ=ಪ್ರಪಂಚವೇ ಮುಖವಾಗುಳ್ಳ, ಅಥವಾ ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲೂ ಮುಖವುಳ್ಳ, ಅತುಳ ಭುಜ ಬಲ ಕಲ್ಪತರುವ=ಸಮರಹಿತವಾದ ಭುಜಬಲವುಳ್ಳ, ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಸ್ಥಾನೀಯನಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ, ಆಶ್ರಿತರೆನಿಸಿ, ಸಕಲೇಷ್ಟ ಪಡೆದು, ಅನುದಿನದಿ=ಪ್ರತಿ ದಿವಸದಲ್ಲೂ,

ಮೋದಿಸುವ=ಆನಂದಪಡುತ್ತಿರುವ, ರತಿ= ಮನ್ಮಥನ ಹೆಂಡತಿ, ಸ್ವಯಂಭುವ=ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನುವು, ದಕ್ಷ=ದಕ್ಷ ಪ್ರಜೇಶ್ವರ, ವಾಚಸ್ಪತಿ=ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರು, ಬಿಡೌಜನಮಡದಿ=ದೇವೇಂದ್ರನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಶಚಿ, ಮನ್ಮಥನ ಕುಮಾರ ಅನಿರುದ್ಧ, ಈ ಆರು ಮಂದಿಯರು ಎಮಗೆ=ನಮಗೆ, ಸುಮಂಗಳವ, ಈಯಲಿ=ಕೊಡಲಿ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತವಾದ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ವಿಶ್ವತೋಮುಖನಾದ, ಅಪರಿಮಿತ ಬಲಶಾಲಿಯಾದ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಕಲ್ಪ ವೃಕ್ಷದಂತೆ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಆಶ್ರಯದಿಂದ ಸಕಲವಾದ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಪಡೆದು ಸರ್ವದಾ ಆನಂದ ಪಡುತ್ತಿರುವ ರತಿ, ಮನು, ಗುರು, ದಕ್ಷ, ಶಚಿ, ಅನಿರುದ್ಧರೆಂಬ ಈ ೬ ಜನರು ನಮಗೆ ಮಂಗಳವನ್ನು ಕೊಡಲಿ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ೪೯ ಮರುದ್ಗಣದ ಪೈಕಿ ಒಬ್ಬನಾದ ಪ್ರವಹ ಮಾರುತನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಭವವನಧಿ ನವಪೋತಪುಣ್ಯ
ಶ್ರವಣ ಕೀರ್ತನ ಪಾದವನರುಹ
ಭವನನಾವಿಕನಾಗಿ ಭಜಕರತಾರಿಸುವ ಬಿಡದೆ ||
ಪ್ರವಹಮಾರುತದೇವ ಪರಮೋ
ತ್ಸವವಿಶೇಷ ನಿರಂತರ ಮಹಾ
ಪ್ರವಹದಂದದಿಕೊಡಲಿ ಭಗವದ್ಭಕ್ತಸಂತತಿಗೆ || ೨೦ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಭವವನದಿ=ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ, ನವ=ನೂತನವಾದ, (ಹೊಸದಾದ) ಪೋತ= ಹಡಗಿನಂತಿರುವ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ, ಪುಣ್ಯಶ್ರವಣಕೀರ್ತನ=ಶ್ರವಣ ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ, ಕೀರ್ತನೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ ಮಹಾ ಪುಣ್ಯ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರುವ, ಪಾದವನರುಹ=ಪಾದಕಮಲವನ್ನೇ, ಭವನ=ಮನೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ನಾವಿಕನಾಗಿ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಪಾದಕಮಲವೆಂಬ ಹಡಗಿಗೆ ನಾವಿಕನಾಗಿ, (ಹಡಗಿನಿಂದ ಜನರನ್ನು ಒಂದು ದಡದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ದಡಕ್ಕೆ ದಾಟಿಸುವವನು) ಭಜಕರ=ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಭಜಿಸುವ ಭಕ್ತರನ್ನು ಬಿಡದೆ ತಾರಿಸುವ=ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಪಾರಗಾಣಿಸುವ, ಪ್ರವಹಮಾರುತದೇವ=ಪ್ರವಹನೆಂಬ ವಾಯುದೇವನು, ನಿರಂತರ=ನಿತ್ಯವಾದ, ಮಹಾಪ್ರವಹದಂದದಿ=ಮಹಾ ಪ್ರವಾಹದಂತೆ, ಭಗವದ್ಭಕ್ತಸಂತತಿಗೆ= ಭಗವದ್ಭಕ್ತ ವಂಶದವರಿಗೆ, ಪರಮೋತ್ಸವ ವಿಶೇಷ=ಭಗವದ್ಭಕ್ತನ ರೂಪವಾದ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಕೊಡಲಿ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಹಡಗನ್ನು ದಡದಿಂದ ದಡಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸಬೇಕಾದರೆ ಹಡಗನ್ನು ನಡಿಸುವವನೊಬ್ಬನಿದ್ದರೂ, ಗಾಳಿಯ ಸಹಾಯವು ಬೇಕಾಗುವುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಪಾರಗಾಣಲು ಪರಮಾತ್ಮನ ಪಾದಕಮಲವೆಂಬುದೇ ಹಡಗಾಗುವುದು. ಭಗವನ್ಮಹಿಮೋಪದೇಷ್ಠಕನಾದ ಗುರುವೇ ತಾರಕನಾಗಬೇಕು. ಪ್ರವಹ ಮಾರುತನು ೧೧ನೆಯ ಕಕ್ಷಾಕ್ಕೆ ಶೇರಿದ ಗುರುವಾದುದರಿಂದಲೂ, ಸ್ವಯಂ ಗಾಳಿಯಾದುದರಿಂದಲೂ ತಾನೇ ಗಾಳಿ ತಾನೇ ನಾವಿಕನಾದ ಮೇಲೆ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವುದು ಕಷ್ಟವೇನು? ಆದ್ದರಿಂದ ಹರಿಯ ಪಾದ ಕಮಲವೆಂಬ ವಾಣಿಯನ್ನೇ ಮನೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲೇ ಇದ್ದು ಬರುವ ಭಗವದ್ಭಕ್ತರನ್ನು ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಪಾರಗಾಣಿಸುವ ಪ್ರವಹ ವಾಯುದೇವನು, ಮಹಾ ಪ್ರವಾಹದಂತೆ ನಿತ್ಯವಾದ, ಭಗವದ್ಭಕ್ತನ ರೂಪವಾದ ಪರಮೋತ್ಸವ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಕೊಡಲಿ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನುವಿನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಶತರೂಪೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಜನರನುಧರಿಸುವೆನುತ ನಿಜ
ಜನಕನನುಮತದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂಭುವ
ಮನುವಿನಿಂದಲಿ ಪಡದೆ ಸುಕುಮಾರಕರನೊಲಿಮೆಯಲಿ ||
ಜನನಿ ಶತರೂಪಾ ನಿತಂಬಿನಿ
ಮನವಚನಕಾಯದಲಿ ಬಿಡದನು
ದಿನ ನಮಿಸುವೆನು ಕೊಡು ಎಮಗೆ ಸನ್ಮಂಗಳವನೊಲಿದು || ೨೧ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ನಿಜಜನಕನ=ತನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ, ಅನುಮತದಲ್ಲಿ=ಅನುಮತಿಯಿಂದ (ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ) ಜನರನು, ಉಧರಿಸುವೆನುತ= ಸಂತಾನವನ್ನು ವೃದ್ಧಿ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಸ್ವಯಂಭುವಮನುವಿನಿಂದಲಿ=ಸ್ವಾಯಂಭುವ

ಮನುವಿನ ದೆಶೆಯಿಂದ, ಒಲಿಮೆಯಲಿ=ಅವನ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ, ಕುಮಾರಕರ=ಪ್ರಿಯವ್ರತ, ಉತ್ತಾನಪಾದರೆಂಬ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದ; ಶತರೂಪಾನಿತಂಬಿನಿ=ಮನು ಪತ್ನಿಯಾದ, ಶತರೂಪೆಯೆಂಬ, ಜನನಿ=ಎಲೌ ತಾಯಿ! ಮನವಚನಕಾಯದಲಿ=ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ, ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೂ, ಕಾಯದಿಂದಲೂ ಬಿಡದೆ, ಅನುದಿನ=ಪ್ರತಿದಿವಸದಲ್ಲೂ, ನಮಿಸುವೆನು=ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು, ಎಮಗೆ=ನಮಗೆ, ಒಲಿದು=ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗಿ, ಸನ್ಮಂಗಳವ ಕೊಡು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಪ್ರಥಮದಲ್ಲಿ, ಸನಕಾದಿಗಳು, ರುದ್ರ ದೇವರು, ವಶಿಷ್ಠಾದಿ ಋಷಿ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿ ಅವರಿಂದ ಸಂತಾನ ವೃದ್ಧಿಯಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ತಮ್ಮ ಎಡದ ಅಂಗದಿಂದ ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನೂ, ಬಲದ ಅಂಗದಿಂದ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರು. ಪುರುಷನೇ ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನು, ಸ್ತ್ರೀಯೇ ಶತರೂಪೆಯು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಮಗನನ್ನು ಕುರಿತು ನೀನು ಈ ಶತರೂಪೆಯನ್ನು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಂತಾನ ವೃದ್ಧಿ ಮಾಡೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನಿತ್ತು ಅದನ್ನನುಮೋದಿಸುವಂತೆ ಶತರೂಪೆಗೂ ಹೇಳಿದರು. ಕಥೆಯು ಭಾಗವತ ತೃತೀಯ ಸ್ಕಂಧ ೧೩ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ ೫೧-೫೪ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಆ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದಲೆ ದಾಸಾರ್ಯರು “ಜನರನುದ್ಧರಿಸುವೆನೆನುತ ನಿಜ ಜನಕನನುಮತದಿ” ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಹೀಗೆ ಶತರೂಪೆಯು ತಂದೆಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಸಂತಾನ ವೃದ್ಧಿಗೋಸ್ಕರ ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನುವಿಗೆ ಸತಿಯಾಗಿ ಪತಿಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಿ ಪ್ರಿಯವ್ರತ, ಉತ್ತಾನಪಾದರೆಂಬ ಇಬ್ಬರು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ, ಅಕೂತೀ, ದೇವಹೂತಿ, ಪ್ರಸೂತಿ ಎಂಬ ಮೂವರು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಪಡೆದಳು. ಇಂತಹಾ ಎಲೌ ತಾಯಿ! ಮನೋವಾಕ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು, ನಮಗೆ ಸನ್ಮಂಗಳವನ್ನು ಕೊಡು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಯಮದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ನರನ ನಾರಾಯಣನ ಹರಿ ಕೃ
ಷ್ಣರ ಪಡದೆ ಪುರುಷಾರ್ಥತೆರದಲಿ
ತರಣಿ ಶಶಿ ಶತರೂಪರಿಗೆಸಮನೆನಿಸಿ ಪಾಪಿಗಳ ||
ನಿರಯದೊಳುನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ ಸಜ್ಜನ
ನೆರವಿಯನುಪಾಲಿಸುವ ಔದುಂ
ಬರ ಸಲಹುಸಲಹೆಮ್ಮ ಬಿಡದಲೆ ಪರಮಕರುಣದಲಿ || ೨೨ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಅಲೈ ಔದುಂಬರ=ಯಮದೇವನೇ! ಪುರುಷಾರ್ಥತೆರದಲಿ=ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮ, ಮೋಕ್ಷಗಳೆಂಬ ಳಿ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳಂತೆ, ನರನ=ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಂಶದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶೇಷದೇವರ ರೂಪವು, ಇಂತಹಾ ನರ ನಾಮಕನನ್ನೂ, ನಾರಾಯಣನ=ನಾರಾಯಣನೆಂಬ ಭಗವದವತಾರ ಭೂತರು, ಇವರಿಬ್ಬರೂ ನರನಾರಾಯಣ ಋಷಿಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದವರು. ಮತ್ತು ಹರಿ ಎಂಬ ರೂಪ ೧, ಕೃಷ್ಣ=ದೇವಕೀ ಮಗನಲ್ಲದ ಈ ಕೃಷ್ಣ ರೂಪವು ಬೇರೆ. ಇಂತಹಾ ಳಿ ಭಗವದವತಾರ ಭೂತರಾದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದೆ; ನೀನು, ತರಣಿ=ಸೂರ್ಯ, ಶಶಿ=ಚಂದ್ರ, ಶತರೂಪೆ=ಇವರಿಗೆ ಸಮನೆನಿಸಿ, ಪಾಪಿಗಳ=ಪಾಪಿಗಳನ್ನು, ನಿರಯದೊಳು=ನರಕದಲ್ಲಿ, ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ ವಾಸಮಾಡಿಸಿ, ಸಜ್ಜನ ನೆರವಿಯನು=ಸಜ್ಜನರ ಸಹವಾಸವನ್ನು, ಪಾಲಿಸುವವನು. ಇಂತಹಾ ನೀನು, ಎಮ್ಮ=ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಡದೆ ಸಲಹು=ಸಲಹು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಎಲೈ ಯಮಧರ್ಮನೆ! ನೀನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪರಮಾತ್ಮನ ಅವತಾರ ರೂಪವಾದ ನರ, ನಾರಾಯಣ, ಹರಿ, ಕೃಷ್ಣ ಈ ನಾಲ್ಕು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ನರನ ಅವತಾರ ಮಾತ್ರ ಭಗವಂತನ ಭಿನ್ನಾಂಶದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶೇಷಾಂಶವು. ಮಿಕ್ಕ ಮೂರು ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾಕ್ಷಾದವತಾರಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಭಾಗವತ ದ್ವಿತೀಯ ಸ್ಕಂಧ ೭ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ೬ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ “ಧರ್ಮಸ್ತು ಧಕ್ಷದುಹಿತುರ್ಯಜನಿ ಸ್ವಮೂರ್ತ್ಯಾ ನಾರಾಯಣೋ ನರ ಇತಿ ಸ್ವತಪಃ ಪ್ರಭಾವಃ” ಧರ್ಮನ ದೆಶೆಯಿಂದ ದಕ್ಷ ಪ್ರಜೇಶ್ವರನ ಮಗಳಾದ ಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನರ ನಾರಾಯಣನೆಂದು ಅವತರಿಸಿದನೆಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಯಮಧರ್ಮನಿಗೆ ನರ ನಾರಾಯಣರು ಮಕ್ಕಳೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು. “ಉದಪಾದಿ ಧರ್ಮತನಯೋ ಹ್ಯಯಂಹರಿಃ ಸ್ವಯಮೇವ ಯಸ್ಯ ಸಹಜೋ ವ್ಯಜಾಯತ” ಇದೇ ಪರಮಾತ್ಮನು ಯಮಧರ್ಮನಲ್ಲಿ ಹರಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದವತರಿಸಿದನು; ಮತ್ತು ತಾನೇ ಹುಟ್ಟಿ ತನ್ನ ಸಹೋದರನಾಗಿ ಅವತರಿಸಿದನು ಎಂಬ ಮಧ್ಯ ವಿಜಯದ ಲನೆಯ ಸರ್ಗದ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಹರಿ, ಕೃಷ್ಣ ಎಂಬ ಎರಡು ಅವತಾರಗಳು ಯಮಧರ್ಮನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದುದಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು. ಕೃಷ್ಣಾವತಾರವೆಂದರೆ ವಸುದೇವನ ದೆಶೆಯಿಂದ ದೇವಕಿಯಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದ ಕೃಷ್ಣನು ಬೇರೆ. ಧರ್ಮನ ಮಗ ಕೃಷ್ಣನು ಬೇರೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಕೃಷ್ಣನೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಅವತಾರಗಳು ಎರಡೆಂಬುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ

ನಿರ್ಣಯ ೨ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ “ಮತ್ಸ್ಯ ಕೂರ್ಮ ವರಾಹಶ್ಚ ಸಿಂಹ ವಾಮನ ಭಾರ್ಗವಾಃ|| ರಾಘವಃ ಕೃಷ್ಣ ಬುದ್ಧೌಚ ಕೃಷ್ಣದ್ವೈಪಾಯನ ಸ್ಥಧಾ ||೨೩|| ನಾರಾಯಣೋ ಹರಿಃ ಕೃಷ್ಣ ಸ್ತಾಪಸೋ ಮನುರೇವಚ” ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಾದವತಾರಗಳು ಯಾವು ಎಂದರೆ,- ಅವುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ಸ್ಯ, ಕೂರ್ಮ, ವರಾಹ, ನರಸಿಂಹ, ವಾಮನ, ಪರಶುರಾಮ, ರಾಘವ, ಕೃಷ್ಣ, ಬುದ್ಧ, ವೇದವ್ಯಾಸ, ನಾರಾಯಣ, ಹರಿ, ಕೃಷ್ಣ, ತಾಪಸನೆಂಬ ಮನು ಇತ್ಯಾದಿ ಅವತಾರಗಳು ಸಾಕ್ಷಾದವತಾರಗಳು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಇದರಲ್ಲಿ ರಾಮ ಕೃಷ್ಣ, ಬುದ್ಧ, ಎಂದು ಮೊದಲಿನ ದಶಾವತಾರಗಳ ಪೈಕಿ ಒಂದು ಕೃಷ್ಣಾವತಾರವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಮತ್ತು ನಾರಾಯಣ, ಹರಿ, ಕೃಷ್ಣ, ಎಂದು ಎರಡನೆಯ ಸಲ ಮತ್ತೊಂದು ಕೃಷ್ಣ ರೂಪವನ್ನು ಹೇಳಿರುವರು. ಹೀಗೆ ಕೃಷ್ಣಾವತಾರವನ್ನು ೨ ಸಲ ಹೇಳಿದುದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣನ ಅವತಾರಗಳು ಎರಡೆಂದು ಏರ್ಪಡುವುದು. ಹೀಗೆ ಎಲೈ ಯಮಧರ್ಮನೇ! ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮ, ಮೋಕ್ಷಗಳೆಂಬ ೪ ಪುರುಷಾರ್ಥವಿದ್ದಂತೆ ೪ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದಿರುವೆ! ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ಶತರೂಪೆ ಈ ಮೂವರಿಗೆ ಸಮನಿಸುವೆ! ಪಾಪಿಗಳನ್ನು ನರಕದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ, ಸಜ್ಜನ ಸಹವಾಸಿಯರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವೆ! ಎಲೈ ಔದುಂಬರ ನಾಮಕನೇ! ಕರುಣದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾಲಿಸು.

ಅವತಾರಿಕೆ:-ಚಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮಧುವಿರೋಧಿ ಮನೋಜ ಕ್ಷೀರೋ
ದಧಿಮಥನ ಸಮಯದಲುದಿಸಿ ನೆರೆ
ಕುಧರಜಾವಲ್ಲಭನ ಮಸ್ತಕಮಂದಿರದಿ ಮೆರೆವ ||
ವಿಧು ತವಾಂಘ್ರಿ ಪಯೋಜಯುಗಳಕೆ
ಮಧುಪ ನಂದದಲೆರಗಲೆನ್ನನ
ದಧಿಪ ವಂದಿಪೆನುದಿನಂತಸ್ತಾಪ ಪರಿಹರಿಸೋ || ೨೩ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಮಧುವಿರೋಧಿ=ಮಧು ಎಂಬ ದೈತ್ಯನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದ ಮಧುಸೂದನನ, ಮನಸಿಜ= ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಜನಿಸಿದ, ವಿಧು=ಎಲೈ ಚಂದ್ರನೇ! ಕ್ಷೀರೋದಧಿ ಮಥನ ಸಮಯದಲ್ಲಿ=ಅಮೃತಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದ ಮಥನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಉದಿಸಿ= ಜನಿಸಿ, ಕುಧರಜಾವಲ್ಲಭನ=ಕು=ಭೂಮಿಯನ್ನು, ಧರ=ಧರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಭೂಧರನೆಂದು ಪರ್ವತಗಳಿಗೆ ಹೆಸರು. ಕುಧರಜಾ=ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತನ ಮಗಳಾದ ಪಾರ್ವತಿಯ, ವಲ್ಲಭನ =ಪತಿಯಾದ ರುದ್ರದೇವರ, ಮಸ್ತಕಮಂದಿರದಿ=ಶಿರಸ್ಸೆಂಬ ಮನೆಯಲ್ಲಿ, ನೆರೆ=ನೆರೆವಾಗಿ (ಸಹವಾಸಿಯಾಗಿ) ವಾಸಮಾಡುತ್ತಾ, ಮೆರೆವ, ತವ=ನಿನ್ನ ಅಂಘ್ರಿಪಯೋಜಯುಗಳಕೆ= ಪಾದಕಮಲ ದ್ವಂದ್ವಕ್ಕೆ, ಮಧುಪನಂದದಲಿ= ಭ್ರಮರದಂತೆ, ಎನ್ನನ=ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಾದುದು, ಎರಗಲಿ=ಲೀನವಾಗಿರಲಿ, ಮನದಧಿಪ=ಎಲೈ ಮನೋಭಿಮಾನಿಯಾದ ಚಂದ್ರನೇ! ಅನುದಿನ=ಪ್ರತಿ ದಿವಸದಲ್ಲೂ, ವಂದಿಪೆ=ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು. ಅಂತಸ್ತಾಪವ ಪರಿಹರಿಸೋ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಪರಮಾತ್ಮನ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ರೂಪಿಯಾಗಿ ಜನಿಸಿ ತದನಂತರ ಕ್ಷೀರ ಸಮುದ್ರದ ಮಥನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಜನಿಸಿದ ಎಲೈ ಚಂದ್ರನೇ! “ಚಂದ್ರಮಾ ಮನಸೋ ಜಾತಃ” ಎಂದು ಪುರುಷ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿರುವುದು. ರುದ್ರ ದೇವರು ವಿಷ ಪ್ರಾಶನೆ ಮಾಡಿ ಅಂತಸ್ತಾಪದಿಂದ ತಪ್ಪರಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿ ಶೈತ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವರು. ಹೀಗೆ ರುದ್ರ ದೇವರ ಮಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಿರುವೆ. ನಿನ್ನ ಪಾದಪದ್ಮಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು. ಮನೋಭಿಮಾನಿಯಾದ ಚಂದ್ರನೇ! ಪರಮ ಕರುಣದಿಂದ ನಮ್ಮ ಅಂತಸ್ತಾಪವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸು. ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಸರ್ವದಾ ನಿನ್ನ ಪಾದ ಕಮಲಗಳಲ್ಲಿ ಭ್ರಮರದಂತೆ ವಾಸ ಮಾಡುವಂತೆ ಮಾಡು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ವಿವಸ್ವಾನೆಂಬ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ರೀವನರುಹಾಂಬಕನ ನೇತ್ರಗ
ಳೇವೆ ಮನೆಯೆನಿಸಿ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಕ
ರಾವಲಂಬನವೀವತೆರದಿ ಮಯೂಖವಿಸ್ತರಿಪ ||
ಆ ವಿವಸ್ವಾನೆಂದೆನಿಸುವ ವಿ
ಭಾವಸುವಹರ್ನಿಶಿಗಳಲಿ ಕೊಡ
ಲೀವಸುಂಧರೆಯೊಳು ವಿಪಶ್ಚಿತರೊಡನೆ ಸುಚ್ಚಾನ್ || ೨೪ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಶ್ರೀವನರುಹಾಂಬಕನ=ಕಮಲ ನೇತ್ರನಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ, ನೇತ್ರಗಳೇ, ಮನೆಯೆನಿಸಿ= ವಾಸಸ್ಥಾನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಜ್ಜನರಿಗೆ, ಕರಾವಲಂಬನವೀವ ತೆರದಿ=ಕರಾವಲಂಬನ ಕೊಡುವಂತೆ, ಮಯೂಖ=ಕಿರಣಗಳನ್ನು, ವಿಸ್ತರಿಪ=ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹರವುತ್ತಿರುವ ಆ ವಿವಸ್ಥಾನೆಂದು, ಎನಿಸುವ=ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಸುವ, ವಿಭಾವಸುವು=ಸೂರ್ಯನು, ಅಹರ್ನಿಶಿಗಳಲಿ=ರಾತ್ರಿ ಹಗಲುಗಳಲ್ಲಿ, ಈ ವಸುಂಧರೆಯೊಳು=ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ, ವಿಪಶ್ಚಿತರೊಡನೆ=ಜ್ಞಾನಿಗಳೊಂದಿಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಶೇರಿಸಿ, ಸುಜ್ಞಾನ=ಉತ್ತಮ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕೊಡಲಿ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಕಮಲಾಕ್ಷನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ನೇತ್ರದಿಂದ ಜನಿಸಿ ನೇತ್ರವನ್ನೇ ವಾಸಸ್ಥಾನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ, ಸಜ್ಜನರನ್ನು ಅವರ ಕಷ್ಟಗಳಿಂದ ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡಿ ಕೈ ಕೊಟ್ಟಿತ್ತುವವನಂತೆ, ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳನ್ನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವತ್ರ ಹರವಿರುವ ವಿವಸ್ಥಾನೆಂಬ ಸೂರ್ಯನು, ಈ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿರಿಸಿ ಹಗಲೂ ರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲೂ ದಿವ್ಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕೊಡಲಿ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ೧೩ನೆಯ ಕಕ್ಷಾಕ್ಕೆ ಶೇರಿದ ವರುಣನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಲೋಕಮಾತೆಯ ಪಡೆದು ನೀ ಜಗ
ದೇಕ ಪಾತ್ರನಿಗಿತ್ತಕಾರಣ
ಶ್ರೀಕುಮಾರಿಸಮೇತ ನೆಲಸಿದ ನಿನ್ನಮಂದಿರದಿ ||
ಆ ಕಮಲ ಭವಮುಖರು ಬಿಡದೆ ಪ
ರಾಕೆನುತ ನಿಂದಿಹರೊ ಗುಣರ
ತ್ನಾಕರನೆ ಬಣ್ಣಿಸಲಳವೆ ಕೊಡು ಎಮಗೆಸನ್ನನವ || ೨೫ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಗುಣರತ್ನಾಕರನೆ!=ಗುಣಗಳೆಂಬ ರತ್ನಗಳಿಗೆ ಅಕರನಾದ ಎಲೈ ಸಮುದ್ರ ರಾಜನೇ! (ವರುಣನೇ!) ನೀನು, ಲೋಕಮಾತೆಯಪಡೆದು=ಲೋಕಕ್ಕೆ ತಾಯಿಯಾದ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರನ್ನು ಪಡೆದು, ಜಗದೇಕಪಾತ್ರನಿಗೆ=ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರನೆನಿಸುವ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ, ಇತ್ತಕಾರಣ=ಕೊಟ್ಟ ಕಾರಣ, ಶ್ರೀಕುಮಾರಿ ಸಮೇತ=ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಸಮೇತನಾಗಿ, ನಿನ್ನಮಂದಿರದಿ=ನಿನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ, ನೆಲಸಿದ=ವಾಸವಾಗಿರುವನು. ಆ ಕಮಲಭವ ಮುಖರು=ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಮೊದಲಾದವರು, ಬಿಡದೆ, ಪರಾಕೆನುತ ನಿಂದಿಹರೊ, ಬಣ್ಣಿಸಲಳವೆ=ನಿನ್ನ ಬಣ್ಣಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೆ? ಎಮಗೆ ಸನ್ನನಕೊಡು= ಒಳ್ಳೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೊಡು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ೧೪ನೆಯ ಕಕ್ಷಾಕ್ಕೆ ಶೇರಿದ ನಾರದರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಘನೆಯಲೊಪ್ಪುವ ತಿಲಕ ತುಲಸೀ
ಮಣಿಗಣಾಂಚಿತ ಕಂಠ ಕರದಲಿ
ಕ್ಷಣಿತವೀಣಾ ಸುಸ್ವರದಿ ಬಹುತಾಳಗತಿಗಳಲಿ ||
ಪ್ರಣವಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನ ಗುಣಂಗಳ
ಕುಣಿದು ಪಾಡುತ ಪರಮಸುಖ ಸಂ
ದೇವಯುಷಿ ನಾರದರಿಗಭಿನಮಿಪೆ || ೨೬ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಘನೆಯಲಿ=ಹಣೆಯೊಳಗೆ, ಒಪ್ಪುವ ತಿಲಕ=ತಿಲಕದಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವ, ತುಲಸೀಮಣಿಗಣಾಂಚಿತಕಂಠ=ತುಲಸೀ ಮಣಿಗಣದಿಂದ ಪೋಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಹಾರದಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ಕಂಠವುಳ್ಳ, ಕರದಲಿ=ಕೈಯಲ್ಲಿ, ಕ್ಷಣಿತ=ಸುಶಬ್ದದಿಂದ ಕೂಡಿದ, ವೀಣಾಸುಸ್ವರದಿ=ವೀಣೆಯ ಸ್ವರದಿಂದಲೂ, ಬಹುತಾಳಗತಿಗಳಲಿ= ಲಯವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ ತಾಳಗಳ ಶಬ್ದಗಳಿಂದಲೂ, ಪ್ರಣವಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನ=ಓಂಕಾರ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ, ಗುಣಂಗಳ=ಗುಣಗಳನ್ನು, ಪಾಡುತ=ಗಾನ ಮಾಡುತ್ತ, ಕುಣಿದು=ನರ್ತನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ, ಪರಮಸುಖ ಸಂದಣಿಯೊಳು=ಪರಮಾನಂದ ಭರಿತನಾಗಿ, ಆಡುವ=ಲೋಲಾಡುವ, ದೇವಯುಷಿ ನಾರದರಿಗೆ, ಅಭಿನಮಿಪೆ=ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ತಿಲಕ, ಕಂಠದಲ್ಲಿ ತುಳಸೀಮಣಿ ಮಾಲೆ, ಇವುಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತರಾಗಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ ವೀಣೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣಗಳನ್ನು ವೀಣೆಯಿಂದ ನುಡಿಸುತ್ತಾ ಸುಸ್ವರದಿಂದ ಗಾನ ಮಾಡುತ್ತಾ ನರ್ತನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಆನಂದ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಣಿಗೆ ತೇಲಾಡುತ್ತಿರುವ ನಾರದರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಭೃಗು ಋಷಿಗಳಿಗೆ ನಮಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಆ ಸರಸ್ವತೀತೀರದಲಿ ಬಿ
ನೈಸೃಸಲಾ ಮುನಿಗಳ ನುಡಿಗೆ ಜಡ
ಜಾಸನ ಮಹೇಶಾಚ್ಯುತರ ಲೋಕಂಗಳಿಗೆ ಪೋಗಿ ||
ತಾ ಸಕಲ ಗುಣಗಣ ವಿಚಾರಿಸೆ
ಕೇಶವನೆ ಪರದೈವವೆಂದುಪ
ದೇಶಿಸಿದ ಭೃಗುಮುನಿಪ ಕೊಡಲೆಮಗಖಿಳ ಪುರುಷಾರ್ಥ || ೨೨ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:-ಆ, ಸರಸ್ವತೀ ತೀರದಲಿ, ಬಿನ್ನೈಸಲು=ಸತ್ರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಋಷಿಗಳು=ಬ್ರಹ್ಮಾ, ವಿಷ್ಣು, ಮಹೇಶ್ವರರ ಪೈಕಿ ಉತ್ತಮರಾರೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರಬೇಕೆಂದು ಬಿನ್ನೈಸಲು, ಮುನಿಗಳ ನುಡಿಗೆ=ಋಷಿಗಳ ವಾಕ್ಯದಂತೆ, ಜಡಜಾಸನ=ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರು, ಮಹೇಶ=ರುದ್ರ ದೇವರು, ಅಚ್ಯುತರ=ಪರಮಾತ್ಮ ಈ ಮೂವರ ಲೋಕಂಗಳಿಗೆ ಪೋಗಿ, ತಾ=ತಾನು, ಸಕಲಗುಣಗಳ=ವಿಚಾರಿಸೆ=ಈ ಮೂವರಲ್ಲಿರುವ ಗುಣಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡಲು, ಕೇಶವನೇ ಪರದೈವವೆಂದು=ಶ್ರೀ ಹರಿಯೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು, ಉಪದೇಶಿಸಿದ=ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದ, ಭೃಗುಮುನಿಪ=ಭೃಗು ಋಷಿಯು, ಎಮಗೆ=ನಮಗೆ, ಅಖಿಳಪುರುಷಾರ್ಥ=ಸಕಲ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಋಷಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ ಸತ್ರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಲು, ಆ ಋಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ, ಬ್ರಹ್ಮಾ, ವಿಷ್ಣು, ಮಹೇಶ್ವರರ ಪೈಕಿ ಉತ್ತಮರಾರೆಂದು ಬಲವಾದ ವಿತರ್ಕವಾಗಿ, ಕಡೆಗೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ತಿಳಿದು ಬರಬೇಕೆಂದು ಭೃಗು ಮುನಿಯನ್ನು ಬೇಡಲು, ಅವರು ಅದನ್ನಂಗೀಕರಿಸಿ, ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಂದು ಪರಿಕ್ಷೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡದಿರಲು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ಬಲವತ್ತರವಾದ ಕೋಪವು ಬಂದಿತು. ಆದರೂ ತಮ್ಮ ಜ್ಞಾನಬಲದಿಂದ ಶಮನ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಅಂತು ಇವರಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನ ಸ್ವಲ್ಪವಿದೆ. ಇನ್ನು ಮಿಕ್ಕ ಇಬ್ಬರನ್ನು ನೋಡಿ ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ರುದ್ರದೇವರು ಭೃಗು ಋಷಿಯನ್ನು ತಮ್ಮನೆಂಬ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಆಸನದಿಂದೆದ್ದು ಆಲಿಂಗನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಬರಲು, ನೀನು ಅಮಂಗಳ ಸ್ವರೂಪನು ನನ್ನನ್ನು ಮುಟ್ಟಬೇಡವೆಂದು ಋಷಿಯು ಹೇಳಲು ರುದ್ರದೇವರು ಕೋಪಗೊಂಡು ಶೂಲಪಾಣಿಯಾಗಿ ಭೃಗು ಋಷಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲುದ್ಯುಕ್ತರಾದರು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯರು ರುದ್ರ ದೇವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬಾರದೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಭೃಗು ಋಷಿಗಳು ಉಳಿದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ವೈಕುಂಠಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಸಮೇತನಾಗಿ ಮಲಗಿದ್ದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕಾಲಿಂದೊಡೆಯಲು, ಪರಮಾತ್ಮನಿದ್ದು ಋಷಿಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಕ್ಷಮಾ ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಭೃಗು ಋಷಿಗಳು, ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದುದೇನೆಂದರೆ; ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ಕೋಪವು ಬಂದರೂ, ತಾವೇ ಶಮನ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ರುದ್ರ ದೇವರ ಆಲಿಂಗನ ಬೇಡವೆಂದುದಕ್ಕೆ ಬಂದ ಕೋಪವು ಪಾರ್ವತೀ ದೇವಿಯರ ಕ್ಷಮಾಪಣೆಯಿಂದ ಶಾಂತವಾಯಿತು. ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕಾಲಿಂದೊದ್ದರೂ ಕೋಪ ಮಾಡದೇ ನನ್ನನ್ನೇ ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಮಧ್ಯಮರು. ರುದ್ರದೇವರು ಇವರಿಬ್ಬರಕಿಂತಲೂ ಕಡಮೆಯಾದರೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಆ ಋಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ ಪಡಿಸಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಮೂಲವು ಭಾಗವತ ದಶಮಸ್ಕಂಧ ಉತ್ತರಾರ್ಧ ೯೩ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ “ಸರಸ್ವತ್ಯಾಸ್ತಟೀರಾರ್ಜಃ ಋಷಯಃ ಸತ್ರಮಾಸತಃ || ವಿತರ್ಕಸಮಭೂತ್ತೇಷಾಂ ತ್ರಿಷ್ಟಧೀಶೇಷು ಕೋ ಮಹಾರ್ ||೧||” ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕ ಮೊದಲು, “ಮುನಿರ್ಜಗಾಮ ವೈಕುಂಠಂ ಯತ್ರದೇವೋ ಜನಾರ್ದನಃ || ಶಯಾನಂ ಶ್ರೀಯ ಉತ್ಸಂಗ ಪದಾ ವಕ್ಷ್ಯಸ್ಯತಾಡಯತ್ ||೧|| ತತ ಉತ್ಥಾಯ ಭಗವಾಃ ಸಹ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯ ಸತಾಂಗತಿಃ || ಸ್ತತ್ರಲ್ಪಾದವರುಹ್ಯಾಶು ನನಾಮಶಿರಸಾ ಮುನಿಂ” ಎಂಬ ೯ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದ ವರೆಗು ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದುದಲ್ಲದೆ ಈ ಅಧ್ಯಾಯ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿಯೂ ಇದೇ ಕಥೆಯನ್ನೇ ವಿಶದ ಮಾಡಿರುವರು. ಗ್ರಂಥ ವಿಸ್ತಾರ ಭಯದಿಂದ ಆ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇಂತಹಾ ಗುಣ ವಿಶಿಷ್ಟರಾದ ಭೃಗು ಋಷಿಯು ನಮಗೆ ಸಕಲ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಅಗ್ನಿ ದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಬಿಸರುಹಾಂಬಕನಾಚ್ಚಿಯಲಿ ಸುಮ
ನಸಮುಖನುತಾನೆನಿಸಿ ನಾನಾ
ರಸಗಳುಳ್ಳ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನವರವರಿಗೊಯ್ದೀವ ||
ವಸುಕುಲಾಧಿಪ ಯಜ್ಞಪುರುಷನ
ಅಸಮಬಲರೂಪಂಗಳಿಗೆ ವಂ
ದಿಸುವೆಜ್ಞಾನ ಯಶಸ್ಸು ವಿದ್ಯಾ ಸುಬುದ್ಧಿ ಕೊಡಲೆಮಗೆ || ೨೮ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಬಿಸರುಹಾಂಬಕನ=ಕಮಲಾಕ್ಷನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ, ಸುಮನಸ ಮುಖನುತಾನೆನಿಸಿ=ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮುಖನೆಂದೆನಿಸಿ, ನಾನಾ ರಸಗಳುಳ್ಳ, ಹವಿಸ್ಸುಗಳ=ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಆಹುತಿ ಕೊಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು, ಅವರವರಿಗೊಯ್ದೀವ=ಇಂದ್ರಾಯಸ್ವಾಹಾ ಎಂಬಿವೇ ಮೊದಲಾದ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಯಾವ ಯಾವ ದೇವತೆಗಳ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಆಹುತಿ ಕೊಡುವರೋ ಅವರವರಿಗೆ ಆ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುವ, ವಸುಕುಲಾಧಿಪ=ಲ ವಸುಗಳ ಪೈಕಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ, ಯಜ್ಞ ಪುರುಷನ=ಅಗ್ನಿ ದೇವನ, ಅಸಮಬಲ ರೂಪಂಗಳಿಗೆ=ಇವನಕಿಂತಲೂ ತಾರತಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಇವನಿಗೆ ಸಮವಾದ ಬಲರೂಪಗಳುಳ್ಳವರಿಲ್ಲವೆಂದರ್ಥ. ಇಂತಹಾ ಅಗ್ನಿದೇವನಿಗೆ, ವಂದಿಸುವೆ=ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು, ಎಮಗೆ=ನಮಗೆ, ಜ್ಞಾನ, ಯಶಸ್ಸು=ಕೀರ್ತಿ, ವಿದ್ಯಾಬುದ್ಧಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಶ್ರೀಭಗವದಾಜ್ಞಾ ಪ್ರಕಾರ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯ ಸ್ಥಾನೀಯನಾಗಿರುವನು ಅಂದರೆ ಯಾವ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಆಹುತಿ ಕೊಡಬೇಕಾದರೂ “ವಿಷ್ಣುವೇ ಸ್ವಾಹಾ, ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ಸ್ವಾಹಾ” ಎಂದು ಅಗ್ನಿ ಮುಖದಿಂದಲೆ ಆಹುತಿ ಕೊಡುವುದರಿಂದ ದೇವ ಮುಖನೆನಿಸುವನು. ಇವನ ದ್ವಾರಾ ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಆಹುತಿ ಶೇರುವದು. ಇಂತಹಾ ವಸು ಕುಲಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮನಾದ ಅಗ್ನಿದೇವರನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಮಗೆ ಯಶಸ್ಸು, ವಿದ್ಯಾ, ಬುದ್ಧಿ ಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿ. “ಸ್ವಸ್ತಿಶ್ರದ್ಧಾಂ ಮೇಧಾಂ ಯಶಃ ಪ್ರಜ್ಞಾಂ ವಿದ್ಯಾಂ ಬುದ್ಧಿಂ ಶ್ರಿಯಂ ಬಲಂ|| ಆಯುಷ್ಯಂ ತೇಜ ಆರೋಗ್ಯಂ ದೇಹಿಮೇ ಹವ್ಯವಾಹನ” ಎಂಬ ಅಗ್ನಿದೇವರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವರವನ್ನು ಕೊಡುವ ಅಧಿಕಾರವು ಅಗ್ನಿದೇವರದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗುವುದು. ಆ ಮಂತ್ರಾರ್ಥವನ್ನೇ ದಾಸಾರ್ಯರು ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ದಕ್ಷ ಪ್ರಜೇಶ್ವರನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಪ್ರಸೂತೀ ದೇವಿಯರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ತಾತನಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ನೀ ಪ್ರ
ಖ್ಯಾತಿಯುಳ್ಳವತ್ತು ಮಕ್ಕಳ
ಪ್ರೀತಿ ಇಂದಲಿ ಪಡೆದವರವರಿಗಿತ್ತು ಮನ್ನಿಸಿದೆ ||
ವೀತಿಹೋತ್ರನ ಸಮಳೆನಿಸುವ ಪ್ರ
ಸೂತಿ ಜನನಿ ತ್ವದಂಘ್ರಿ ಕಮಲಕೆ
ನಾತುತಿಸಿ ತಲೆಬಾಗುವೆ ಎಮ್ಮಕುಟುಂಬ ಸಲಹುವದು || ೨೯ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ತಾತನಪ್ಪಣೆಯಿಂದ=ತಾತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ, ನೀ=ನೀನು, ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯುಳ್ಳ, ಅರವತ್ತು ಮಕ್ಕಳ=೬೦ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಲಿ ಪಡೆದು, ಅವರವರಿಗಿತ್ತು=ಧರ್ಮ, ಕಶ್ಯಪ, ಮೊದಲಾದವರಿಗಿತ್ತು, ಮನ್ನಿಸಿದೆ=ಮರ्याದೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದೆ, ವೀತಿಹೋತ್ರನ=ಅಗ್ನಿದೇವನಿಗೆ, ಸಮಳೆನಿಸುವ, ಪ್ರಸೂತಿಜನನಿ= ಪ್ರಸೂತಿ ಎಂಬ ತಾಯೀ! ನಾ=ನಾನು, ತುತಿಸಿ=ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ, ನಿನ್ನಂಘ್ರಿಕಮಲಕೆ= ಪಾದ ಕಮಲಗಳಿಗೆ, ತಲೆ ಬಾಗುವೆ=ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು, ಎಮ್ಮ= ನಮ್ಮ ಕುಟುಂಬ ಸಲಹುವುದು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಪ್ರಸೂತಿ ದೇವಿಯು ತಾತನ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರಿಗೆ ೬೦ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದಳೆಂದು ದಾಸಾರ್ಯರ ವಾಕ್ಯವಿರುವುದು. “ಪ್ರಸೂತಿಂ ಮಾನವೀಂ ದಕ್ಷ ಉಪ ಯೇಮೇಹ್ಯಜಾತೃಷಃ || ತಸ್ಯಾಂಸಸರ್ಜದುಹಿತ್ಯಃ ಷೋಡಶಾಮಲ ಲೋಚನಾಃ ||೪೨|| ತ್ರಯೋದಶಾದ್ಧರ್ಮಾಯ ತಥೈ ಕಾಮಗ್ನ ಯೇ ವಿಭುಃ|| ಸತ್ಯಭ್ಯ ಏಕಾಂ ಯುಕ್ತೇಭ್ಯೋ ಭವಾಯೈಕಾಂ ಭವಚ್ಛಿದೆ ||೪೩||” ಎಂಬ

ಭಾಗವತ ಚತುರ್ಥ ಸ್ಕಂಧ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಿಂದ, ದಕ್ಷನು ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನುವಿನ ಮಗಳಾದ ಪ್ರಸೂತಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ ೧೬ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದು, ೧೩ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಯಮಧರ್ಮನಿಗೂ, ಒಬ್ಬಾಕೆಯನ್ನು ಪಿತೃಗಳಿಗೂ, ಮತ್ತೊಬ್ಬಳನ್ನು ಅಗ್ನಿಗೂ, ರುದ್ರ ದೇವರಿಗೆ ಒಬ್ಬಾಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗುವುದು. ಇದರಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧ ಬಂದಿತು; ಇದರ ಪರಿಹಾರವು ಹೇಗೆಂದರೆ,- ಪ್ರಾಚೀನ ಬರ್ಹಿಸ್ಸೆಂಬ ರಾಜನ ಮಕ್ಕಳು ೧೦ ಜನ ಪ್ರಚೀತಸರೇನುವರು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ವರ ಪಡೆದು ವಾರ್ಷ್ವಾ ಎಂಬ ಕನ್ನಿಕೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದರೆಂತಲೂ, ಅವರ ದೆಶೆಯಿಂದ ವಾರ್ಷ್ವಾಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರ ಮಗನಾದ ದಕ್ಷನು, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ರುದ್ರ ದೇವರಿಗೆ ಅವಮಾನ ಮಾಡಿದ ಪಾಪದಿಂದ ಈ ಪ್ರಚೀತಸರಿಗೆ ಮಗನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕುರಿತು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿ, ವರ ಪಡೆದು ಭಗವದಾಜ್ಞಾ ಪ್ರಕಾರವೇ ಪಂಚ ಜನನೆಂಬ ಪ್ರಚೀತಶ್ವರನ ಮಗಳಾದ ಪಾಂಚ ಜನಿ ಅಥವಾ ಅಸಿಕ್ಕೀ ಎಂಬಾಕೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ, ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗೆ ಹರ್ಯಶ್ವರೇಂಬ ೧೦ ಸಾವಿರ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದು ಸಂತಾನ ವೃದ್ಧಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಲು ಅವರೆಲ್ಲರೂ ನಾರದೋಪದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಾದರು. ಈ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ತಿಳಿದು ಬಹು ದುಃಖದಿಂದ ದಕ್ಷನು ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ, ಅವರಿಂದ ಸಮಾಧಾನೋಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಮನಸ್ಸಮಾಧಾನ ಹೊಂದಿ ಪುನಃ ೧೦೦೦ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದನು. ಅವರೂ ನಾರದೋಪದೇಶದಿಂದ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಾಗಲು ದಕ್ಷನು ನಾರದರ ಮೇಲೆ ಬಹು ಕೋಪಗೊಂಡು ನಿನಗೆ ಒಂದು ವಾಸ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲದೆ ಸರ್ವದಾ ಅಲಿಯುತಿರೆಂದು ನಾರದರಿಗೆ ಶಾಪವನ್ನಿತ್ತು ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಡೆದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳಿ ದುಃಖಪಟ್ಟನು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ದಕ್ಷನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆಯೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನಿತ್ತರು. ಅದರಂತೆ ದಕ್ಷನು, “ತತಃ ಪ್ರಾಚೀತಸೋಸಿಕ್ವಾಮನುನೀತಃ ಸ್ವಯಂಭುವಾ || ಷಷ್ಠಿಂ ಸಂಜನಯಾಮಾಸ ದುಹಿತ್ಯಃ ಪಿತೃವತ್ಸಲಾಃ ||೧|| ದದೌಸಧರ್ಮಾಯ ಕಶ್ಯಪಾಯ ತ್ರಯೋದಶ || ಕಾಲಸ್ಯ ನಯನೇ ಯುಕ್ತಾಃ ಸಪ್ತ ವಿಂಶತಿ ಮಿಂದವೇ ||೨|| ಭೂತಾಂಗಿರಃ ಕೃಶಾಶ್ವೇಭ್ಯೋ ದದೌತಾಕ್ಷಾಽಯ ಚಾಪರಾಃ ||” ಎಂಬ ಭಾಗವತ ಷಷ್ಠ ಸ್ಕಂಧ ೬ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ವಾಕ್ಯದಿಂದ, ಆ ಪ್ರಚೀತಸರ ಮಗನಾದ ದಕ್ಷನು ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರಿಂದ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ತನ್ನ ಭಾರ್ಯಳಾದ ಅಸಿಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ೬೦ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದು ೧೦ ಮಂದಿಯರನ್ನು ಯಮಧರ್ಮನಿಗೂ, ಕಶ್ಯಪರಿಗೆ ೧೩, ಚಂದ್ರನಿಗೆಕಾಲವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಕಾರಣರಾದ ಅಶ್ವಿನ್ಯಾದಿ ನಾಮಗಳುಳ್ಳ ೨೨ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ, ಭೂತ, ಅಂಗಿರ, ಕೃಶಾಶ್ವ ಎಂಬ ಮೂವರಿಗೆ ಇಬ್ಬಿಬ್ಬರನ್ನೂ, ಉಳಿದ ನಾಲ್ವರನ್ನು ಮತ್ತು ಕಶ್ಯಪರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗುವುದು. ಪ್ರಾಚೀತಸನೇ ದಕ್ಷನೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ೪ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ೧೨ನೆಯ ಶ್ಲೋಕ, “ತೇಭ್ಯಸ್ತಸ್ಯಾ ಮಭೂದ್ರಾರ್ಜಃ, ದಕ್ಷಃ ಪ್ರಾಚೀತಸಃ ಕಿಲ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ಆಧಾರವು. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಅಸಿಕ್ಕೀ ಎಂಬಾಕೆಯು ೬೦ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದುದಾಗಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಪ್ರಸೂತಿ ಎಂಬುವುದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವೇನೆಂದರೆ,-ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸಾಂಶರೂ, ಮತ್ತು ನಿಯತ ಪತ್ನಿಯರಾದುದರಿಂದ ಈ ತತ್ವೇಶರೆಲ್ಲರೂ ಮೂಲರೂಪದಿಂದ ತಮಗೆ ಯಾರು ಸತಿಯರೋ, ಅವತಾರದಲ್ಲೂ ಅದೇ ಸತಿಯೆ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಿ ಜನಿಸುವರೆಂದು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಏರ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ದಕ್ಷನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಪ್ರಸೂತಿಯೇ ಪಂಚಜನನ ಮಗಳಾಗಿ ಅಸಿಕ್ಕಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇಂದ್ರನು ವಾಲಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಶಚಿಯೆ ತಾರೆಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದಳೆಂಬ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಆಧಾರವೆ ಇದಕ್ಕೂ ಆಧಾರವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದಲೆ ೬೦ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದುದರಿಂದ ತಾತನಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಎಂದು ದಾಸಾರ್ಯರು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ತಾರತಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸೂತಿಯು, ಭೃಗುಋಷಿ, ಅಗ್ನಿ, ಇವರಿಗೆ ಸಮಳು. ಇಂತಹಾ ಪ್ರಸೂತಿ ದೇವಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು. ನಮ್ಮ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಮರೀಚಿ ಮೊದಲಾದ ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರ ಮಕ್ಕಳು ೭ ಜನರು, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು, ವೈವಸ್ವತ ಮನು ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಸಮರೆಂದು ಇವರನ್ನು ವಂದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಶತಧೃತಿಯ ಸುತರೀರ್ವರುಳಿದ
ಪ್ರತಿಮ ಸುತಪೋನಿಧಿಗಳಪರಾ
ಜಿತನ ಸುಸಮಾಧಿಯೊಳೊಲಿಸಿ ಮೂರ್ದೋಕದೊಳುಮೆರೆವ ||
ವ್ರತಿವರ ಮರೀಚ್ಯತಿ ಪುಲಹ
ಕೃತುವಶಿಷ್ಠ ಪುಲಸ್ತ್ಯ ವೈವ
ಸ್ವತನುವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರಂಗಿರರಂಘಿಗರಗುವೆನು || ೩೦ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಶತಧೃತಿಯ=ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಮಕ್ಕಳಾದ ೯ ಮಂದಿಯರಲ್ಲಿ, ಈವರ್ತುಳಿದು=ನಾರದರು, ಭೃಗು ಋಷಿಗಳು ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಮೇಲಿನ ಕಕ್ಷ್ಯಾದಲ್ಲಿ ಶೇರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಮಿಕ್ಕ ಅಪ್ರತಿಮ=ಸಮರಹಿತವಾದ, ಸುತಪೋನಿಧಿಗಳ=ಉತ್ತಮವಾದ ತಪಸ್ಸೇ ನಿಧಿಯಾಗುಳ್ಳ, ಅಪರಾಜಿತನ=ಎಂದಿಗೂ ಯಾರಿಂದಲೂ ಪರಾಜಿತನಾಗದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು, ಸುಸಮಾಧಿಯೊಳು ಒಲಿಸಿ, ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿ ಪ್ರಸನ್ನೀಕರಿಸಿಕೊಂಡು, ಮೂರೋಕದೊಳು ಮೆರೆವ=೩ ಲೋಕಗಳಲ್ಲೂ ಮೆರೆವ, ಪ್ರತಿವರ=ವಿಷ್ಣುದೀಕ್ಷೆ ಎಂಬ ವ್ರತ ಉಳ್ಳವರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ, ಮರೀಚಿ, ಅತ್ರಿ, ಪುಲಹ, ಕ್ರತು, ವಶಿಷ್ಠ, ಪುಲಸ್ತ್ಯ, ವೈವಸ್ವತಮನು, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು, ಅಂಗೀರಸರು ಇವರುಗಳ, ಅಂಘ್ರಿಗೈರಗುವೆನು=ಪಾದಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಮಕ್ಕಳ ಪೈಕಿ ನಾರದರು, ೧೪ನೆಯ ಕಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೂ, ೧೫ನೆಯ ಕಕ್ಷ್ಯಾದಲ್ಲಿ ಭೃಗು ಋಷಿಯೂ, ಶೇರಿರುವರು. ಉಳಿದ ಮರೀಚಿ, ಅತ್ರಿ, ಅಂಗೀರ, ಪುಲಸ್ತ್ಯ, ಪುಲಹ, ಕ್ರತು, ವಶಿಷ್ಠ ಇವರೇಳು ಜನರು, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು, ವೈವಸ್ವತಮನು ಇವರ ಪಾದ ಪದ್ಮಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು. ಮರೀಚ್ಯಾದಿಗಳು ೧೬ನೇ ಕಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ೧೭ನೆಯ ಕಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಶೇರಿದ ಮಿತ್ರ, ತಾರೆ, ನಿಋಯುತಿ ಪ್ರಾವಹಿ ಇವರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ.

ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರೊಳು ಮೊದಲಿಗ
ನಾದ ಮಿತ್ರ ಪ್ರವಹಮಾನಿನಿ
ಯಾದ ಪ್ರಾವಹಿ ನಿಋಯುತಿ ನಿರ್ಜರಗುರುಮಹಿಳೆ ತಾರಾ ||
ಈ ದಿವೌಕಸರನುದಿನಾಧಿ
ವ್ಯಾಧಿಯುಪಟಳವಳಿದು ವಿಬುಧರಿ
ಗಾದರದಿ ಕೊಡಲಖಿಳ ಮಂಗಳವಾವ ಕಾಲದಲಿ || ೩೧ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರೊಳು, ಮೊದಲಿಗನಾದ=ಉರುಕ್ರಮನೆಂಬ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪರಮಾತ್ಮನವತಾರನಾದ ಸೂರ್ಯನೊಬ್ಬನೂ, ೧೭ನೆಯ ಕಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಶೇರಿದ ವಿವಸ್ವಾನೆಂಬ ಸೂರ್ಯನೊಬ್ಬನು ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಸೂರ್ಯರಿಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ, ಮಿತ್ರ= ಮಿತ್ರನೆಂಬ ಸೂರ್ಯನೂ, ಪ್ರವಹಮಾನಿಯಾದ=ಪ್ರವಹ ವಾಯುವಿನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಪ್ರಾವಹಿ ನಿಋಯುತಿ, ನಿರ್ಜರಗುರು ಮಹಿಳೆ=ದೇವ ಗುರುವಾದ ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ತಾರಾ, ಈದಿವೌಕಸರು=ಈ ದೇವತೆಗಳು, ಅನುದಿನ, ಆಧಿ=ಮನೋವ್ಯಾಧಿ, ವ್ಯಾಧಿ=ಶರೀರ ಸಂಬಂಧವಾದ ರೋಗಗಳು, ರುಪಟಳ=ವಿಪತ್ತುಗಳು, ಇವುಗಳನ್ನುಳಿದು=ಪರಿಹರಿಸಿ, ವಿಬುಧರಿಗೆ=ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಆವಕಾಲದಲಿ=ಸರ್ವ ಕಾಲದಲ್ಲೂ, ಆದರದಿ ಅಖಿಳ ಮಂಗಳವ, ಕೊಡಲಿ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಮಿತ್ರನೆಂಬ ಸೂರ್ಯ, ಪ್ರವಹನ ಸತಿ ಪ್ರಾವಹಿ, ನಿಋಯುತಿ, ಗುರು ಪತ್ನಿ ತಾರೆ ಈ ದೇವತೆಗಳು ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಆಧಿಯನ್ನೂ ವ್ಯಾಧಿಯನ್ನೂ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಆಪತ್ತುಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ, ಸರ್ವದಾ ಮಂಗಳವನ್ನು ಕೊಡಲಿ.

ಅವತಾರಿಕೆ:-ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನ, ಕುಬೇರ, ಅಶ್ವಿನೀ, ಗಣೇಶ, ಉಕ್ತಶೇಷ ಶತಸ್ಥರು ಇವರನ್ನು ವಂದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮಾನನಿಧಿಗಳೆನಿಸುವ ವಿಷ್ಣು
ಕ್ಷೇನ ಧನಪಾದ್ಯನಿಮಿಷರಿಗೆ ಸ
ಮಾನರೆಂಭತ್ತೈದು ಶೇಷಶತಸ್ಥದೇವಗಣ ||
ಆನಮಿಸುವೆನು ಬಿಡದೆ ಮಿಥ್ಯಾ
ಜ್ಞಾನಕಳೆದು ಸುಬೋಧವಿತ್ತು ಸ
ದಾನುರಾಗದಲೆಮ್ಮ ಪರಿಪಾಲಿಸಲಿ ಸಂಪದವ || ೩೨ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:-ಮಾನನಿಧಿಗಳೆನಿಸುವ=ಮಾನವೆಂದರೆ ಮಾನಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಗಳು, ಅಥವಾ ಭಗವದ್ವಿಷಯಕವಾದ ಜ್ಞಾನವೂ ಲೋಕಮಾನ್ಯವಾದುದು. ಇವುಗಳೇ ನಿಧಿಯಾಗುಳ್ಳವರು. ಇಂತಹಾ ವಿಷ್ವಕ್ಸೇನ, ಪ್ರಧಾನ ವಾಯು ಕುಮಾರನು,

ಧನಪಾ=ಕುಬೇರನು, ಆದ್ಯರಿಗೆ=ಆದಿ ಶಬ್ದದಿಂದ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಗಣಪತಿಯನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅನಿಮಿಷರಿಗೆ=ದೇವತೆಗಳಿಗೆ, ಸಮಾನರು ಶತಸ್ಥ ದೇವಗಣ=ಸೋಮ ಪಾನಾರ್ಹರಾದ ೧೦೦ ದೇವತೆಗಳ ಪೈಕಿ, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ೧೫ ಜನರನ್ನುಳಿದು, ಶೇಷ= ಉಳಿದ, ಎಂಭತ್ತೈದು=೮೫ ದೇವತೆಗಳು, ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಬಿಡದೆ ಆನಮಿಸುವೆನು=ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು, ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನವಕಳೆದು= ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ದೈವ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನ ಸಂಭವಿಸದೆ ಇರುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು ಒಂದು ವೇಳೆ ಬಂದರೂ ಅದನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ, ಸುಬೋಧವಿತ್ತು=ಉತ್ತಮ ಜ್ಞಾನವನ್ನಿತ್ತು, ಸದಾನುರಾಗದಲಿ, ಎಮ್ಮೆ=ನಮ್ಮನ್ನು, ಸಂಪದವ=ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿ ರೂಪವಾದ ಸಂಪದವನ್ನಿತ್ತು ಪರಿಪಾಲಿಸಲಿ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ವಿಷ್ಣುಕ್ಷೇನ, ಕುಬೇರ, ಗಣಪತಿ, ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವರು; ಇವರಿಗೆ ಸಮಾನರಾದ ಸೋಮಪಾನಾರ್ಹರಾದ ೧೦೦ ದೇವತೆಗಳ ಪೈಕಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಉತ್ತಮ ದೇವತೆಗಳನ್ನುಳಿದು ೮೫ ಜನರು ಉಳಿದವರು ಇವರೆಲ್ಲರೂ, ಪ್ರಾರಬ್ಧವಶಾತ್ತಾಗಿ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನ ಸಂಭವಿಸಿದರೂ ಅದನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ, ಉತ್ತಮ ಜ್ಞಾನವನ್ನಿತ್ತು ನಮ್ಮನ್ನುದ್ದರಿಸಲಿ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಭೂತ ವಾಯುವಿನ ಅಂತರಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ಮರೀಚಿಯುಷಿ ಜಯಂತ ಇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಭೂತಮಾರುತವಾಂತರಭಿಮಾ
ನೀ ತಪಸ್ವಿ ಮರೀಚಿ ಮುನಿ ಪುರು
ಹೂತ ನಂದನಪಾದಮಾನಿ ಜಯಂತರೆಮಗೊಲಿದು ||
ಕಾತರವ ಪುಟ್ಟಿಸದೆ ವಿಷಯದಿ
ವೀತಭಯನ ಪದಾಬ್ಜದಲಿ ವಿಪ
ರೀತ ಬುದ್ಧಿಯನೀಯದೆ ಸದಾಪಾಲಿಸಲಿ ನಮ್ಮ || ೩೩ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಭೂತಮಾರುತವಾಂತರಭಿಮಾನಿ=ಭೂತ ವಾಯುವಿನ ಅಂತ-ರಾಭಿಮಾನಿಯಾದ, ತಪಸ್ವಿ ಮರೀಚಿಮುನಿ=ಪ್ರಧಾನ ವಾಯು ಪುತ್ರರಾದ ಮರೀಚಿ, ಪುರುಹೂತನಂದನ=ಇಂದ್ರ ಕುಮಾರನಾದ, ಪಾದಮಾನಿ=ಪಾದಕ್ಕೆ ಅಭಿಮಾನಿಯಾದ, ಜಯಂತರು=ಜಯಂತ ಇವರಿಬ್ಬರೂ, ಎಮಗೊಲಿದು=ನಮಗೆ ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿ, ವಿಷಯದಿ= ಅಲ್ಪವಾದ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ವಿಷಯ ಸುಖದಲ್ಲಿ, ಕಾತರಪುಟ್ಟಿಸದೆ=ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸದೆ, ವೀತಭಯನ=ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಭಯರಹಿತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪದಾಬ್ಜದಲಿ=ಪಾದ ಕಮಲದಲ್ಲಿ, ವಿಪರೀತ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೀಯದೆ=ಅನ್ಯಥಾ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕೊಡದೆ (ನಾನೇ ಅವನೆಂಬ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕೊಡದೆ) ಎಮ್ಮೆ=ನಮ್ಮನ್ನು ಸದಾ ಪಾಲಿಸಲಿ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಭೂತ ವಾಯುವೆಂಬ ಪಾಂಚ ಭೂತಿಕಕ್ಕೆ ಶೇರಿದ ಜಡವಾದ ಗಾಳಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಿಯು ಪ್ರವಹವಾಯು. ಅಂತರಾಭಿಮಾನಿಯು ಮರೀಚಿಯು. ಮರೀಚಿ ಅಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರ ಮಕ್ಕಳಾದ ಮರೀಚಿ, ಅಶ್ವಿನೀ ಮೊದಲಾದ ೭ ಮಂದಿಗೆ ಶೇರಿದ ಮರೀಚಿ ಋಷಿಯಲ್ಲ. ಅವರು ೧೭ನೆಯ ಕಕ್ಷಾದಲ್ಲಿ ಇರುವರು. ಇವರು ಯಾರೆಂದರೆ, “ಮರೀಚಿ ಶಬ್ದೇನ ಪ್ರಧಾನ ವಾಯುಪುತ್ರೋವಿವಕ್ಷಿತಃ | ಪ್ರಧಾನವಾಯು ಜೋ ಭೂತ ವಾಯುರ್ಮಾಮ್ನಾ ಮರೀಚಕಃ || ಇತಿಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯೋಕ್ತೇಃ | ಮರೀಚಿರ್ಮುತಾಮಸ್ಮೀತಿ ಗೀತಾಯಾಂಚ” ಎಂಬ ತಾರತಮ್ಯ ಸಂಗ್ರಹ ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೂ ಗೀತಾ, ತಾತ್ಪರ್ಯ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಮರೀಚಿ ಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರಧಾನ ವಾಯುವಿನ ಮಗನನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಆಧಾರ ಗೀತಾ ತಾತ್ಪರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ವಾಯುವಿನ ಮಗನು ಮರೀಚಿ ಎಂಬ ಭೂತ ವಾಯುಭಿಮಾನಿಯು ಎಂದು ಹೇಳಿದ ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೂ, ಗೀತೆಯ ವಿಭೂತಿ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ “ಮರೀಚಿರ್ಮುತಾಮಸ್ಮಿ” ವಾಯುಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಮರೀಚಿಯನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೂ ಈ ಮರೀಚಿಯು ವಾಯುಕುಮಾರ ಮರೀಚಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಈ ಮರೀಚಿ ಜಯಂತರು ನಮಗೊಲಿದು ವಿಷಯ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಆಶೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸದೆ, ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಥಾ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸದೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಸದಾ ರಕ್ಷಿಸಲಿ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಪ್ರಹ್ಲಾದರಾಯನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಓದಿಸುವ ಗುರುಗಳನು ಜರಿದು ಸ
ಹೋದರರಿಗುಪದೇಶಿಸಿದ ಮಹ
ದಾದಿಕಾರಣ ಸರ್ವಗುಣ ಸಂಪೂರ್ಣ ಹರಿಯೆಂದು ||
ವಾದಿಸುವತತ್ಪತಿಯ ತೋರೆಂ
ದಾದನುಜ ಬೆಸಗೊಳಲು ಸ್ತಂಭದಿ
ಶ್ರೀದನಾಕ್ಷಣ ತೋರಿಸಿದ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಸಲಹೆಮ್ಮೆ || ೩೪ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಓದಿಸುವ ಗುರುಗಳನು=ತನಗೆ ವಿದ್ಯಾಗುರುಗಳೆನಿಸಿದ ಶಂಡಾಮರ್ಕರನ್ನು, ಜರಿದು=ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ, ಸಹೋದರರಿಗೆ= ತನ್ನ (ಸ್ನೇಹಿತರಿಗೆ), ಸಖರಿಗೆ, ಹರಿ=ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಮಹದಾದಿಕಾರಣ=ಮಹತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿಯರಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮೂಲ ಕಾರಣನು, ಸರ್ವ ಗುಣ ಸಂಪೂರ್ಣನು, ಎಂದು ಉಪದೇಶಿಸಿದ=ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದನು. ವಾದಿಸುವ=ಹರಿಯೇ ಬಲಾಡ್ಯನು; ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ವಾದಿಸುವ ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ಕುರಿತು, ತತ್ಪತಿಯ ತೋರೆಂದು=ಹರಿಯೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ವಾದಿಸುತ್ತಿರುವೆ, ನೀನು ವಾದಿಸುತ್ತಿರುವ ನಿನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯು ಎಲ್ಲಿರುವನು? ತೋರೆಂದು ಆ ದನುಜ= ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪನು, ಬೆಸಗೊಳಲು=ಆಗ್ರಹ ಮಾಡಿ ಕೇಳಲು, ಸ್ತಂಭದಿ= ಸ್ತಂಭದಲ್ಲಿ, ಶ್ರೀದನ= ಮೋಕ್ಷವೆಂಬ ಐಶ್ವರ್ಯ ಪ್ರದಾನಾದ ಶ್ರೀನರಸಿಂಹರೂಪಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು, ಆ ಕ್ಷಣ ತೋರಿಸಿದ, ಪ್ರಹ್ಲಾದನೇ! ಸಲಹೆಮ್ಮೆ=ನಮ್ಮನ್ನು ಸಲಹು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ದೈತ್ಯ ಗುರುಪುತ್ರರಾದ ಶಂಡಾಮರ್ಕರು ಜೀವ ಬ್ರಹ್ಮರಿಗೆ ಐಕ್ಯ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಿರಲು ಅದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಹರಿಸರ್ವೋತ್ತಮನು, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅವನಧೀನದಲ್ಲಿರುವರು. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಅವನ ದಾಸರೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವನನ್ನು ಭಜಿಸಿದರೆ ಮುಕ್ತಿಯಾಗುವದೆಂದು ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಲು, ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ತಂದೆಯಾದ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪನು ನನ್ನಕಿಂತಲು ದೈವವಿಲ್ಲ! ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಡಿಸಲಿ! ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಈಗ ಸಂಹರಿಸುವೆನೆಂದು ಆಯುಧಪಾಣಿಯಾಗಿ ಬರಲು, ಆ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಸತ್ಯಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀಹರಿಯು ನರಸಿಂಹ ರೂಪದಿಂದ ಸ್ತಂಭದಿಂದ ಬಂದು ಹಿರಣ್ಯನನ್ನು ವಧಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ತನ್ನ ತಂದೆಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತೋರಿಸಿದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾಲಿಸಲಿ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ೩ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಕರ್ಮ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಬಲಿ ಮೊದಲು ಸಪ್ತೇಂದ್ರರಿವರಿಗೆ
ಕಲಿತಕರ್ಮಜ ದಿವಿಜರೆಂಬರು
ಉಳಿದ ಏಕಾದಶಮನುಗಳು ಉಚ್ಛ್ರಯಚ್ಯವನಮುಖ ||
ಕುಲಋಷಿಗಳೆಂಭತ್ತು ಹೈಹಯ
ನಿಳೆಯ ಕಂಪನಗೈದ ಪೃಥು ಮಂ
ಗಳ ಪರೀಕ್ಷಿತ ನಹುಷ ನಾಭಿ ಯಯಾತಿ ಶಶಿಬಿಂದು || ೩೫ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಬಲಿಮೊದಲು ಸಪ್ತೇಂದ್ರರಿವರಿಗೆ=೮ನೆಯ ಮನ್ವಂತರಕ್ಕೆ ಇಂದ್ರನಾದ ಬಲಿ ಮೊದಲು ಅದಕ್ಕೆ ಮುಂದೆ ಬರುವ ಒಟ್ಟು ಇಂದ್ರರು ೭ ಜನರು, ಇವರಿಗೆ=ಇವರೂ ಮತ್ತೆ ಮುಂದೆ ೩ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಹೇಳುವ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಮೊದಲಾದವರೂ, ಕಲಿತಕರ್ಮಜದಿವಿಜರೆಂಬರು=ಜ್ಞಾನ ಪೂರ್ವಕ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ದೇವತ್ವ ಹೊಂದಿದುದರಿಂದ ಕರ್ಮ ದೇವತೆಗಳೆನಿಸುವರು, ಅವರಾರೆಂದರೆ:- ಉಳಿದ ಏಕಾದಶ ಮನುಗಳು=೧೪ ಮನುಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪರಮಾತ್ಮನವತಾರ ತಾಪಸ ಮನು, ೧, ಸ್ವಾಯಂಭುವ ೨, ವೈವಸ್ವತ ೩ರೆಂಬ ಈ ಮೂರು ಮನುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ೧೧ ಮನುಗಳು, ಉಚ್ಛ್ರಯ ಚ್ಯವನಮುಖ=ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರು ಮೊದಲಾದ, ಕುಲ ಋಷಿಗಳೆಂಭತ್ತು=ಋಷಿ ಕುಲದವರು ೮೦ ಜನರು ಇಲ್ಲಿ ಕುಲಋಷಿಗಳೆಂಭತ್ತೆಂದು ದಾಸಾರ್ಯರು ಹೇಳಿರುವರು. “ಋಷೀಣಾಂ ಶತಮೇವಚ ||” ೧೦೦ ಋಷಿಗಳೆಂದು ಪ್ರಮಾಣವಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಇದೇ ಸಂಧಿ

೪೯ನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ೧೦೦ ಉಳಿದು ೧೦೦ ಕೋಟಿ ಎಂದು ದಾಸಾರ್ಯರೇ ಹೇಳಿರುವರು. ಈ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧ ಬರುವುದು. ಇದರ ಸಮಾಧಾನ; ಒಟ್ಟು ಋಷಿಗಳು ೧೦೦ ಕೋಟಿಗಳು. ಇವರ ಪೈಕಿ ೧೦೦ ಋಷಿಗಳು ಪ್ರಧಾನರು ಕರ್ಮದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಶೇರಿರುವರು. ೧೦೦ ಕಮ್ಮಿ ೧೦೦ ಕೋಟಿ ತಾರತಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಮ್ಮಿ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ. ದಾಸಾರ್ಯರು ಕುಲಋಷಿಗಳೆಂಬ ಭತ್ತು ಎಂದು ಹೇಳಿದುದರಿಂದ, ಭೃಗು ಕುಲ, ಕಾಶ್ಯಪರು, ಕೌಶಿಕರು ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕುಲದವರು ೮೦ ಋಷಿಗಳೆಂತಲೂ, ಕುಲ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗದ ಗೋತ್ರಕರ್ತರಲ್ಲದ ಋಷಿಗಳು ೨೦ ಜನರು ಅಂತು ೧೦೦ ಋಷಿಗಳು ಕರ್ಮ ದೇವತೆಗಳೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಕುಲ ಋಷಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿ ಸಾದಾರಣವಾದ ೨೦ ಋಷಿಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ೪೯ನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ೧೦೦ ಸಂಖ್ಯಾ ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ೨೦ನ್ನು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಹೈಹಯ=ಹೈಹಯ ದೇಶದರಸನಾದ ಕಾರ್ತೀವೀರ್ಯಾರ್ಜುನ, ಇಳಿಯಕಂಪನಗೈದ= ಭೂಮಿಯನ್ನು ವಧೆ ಮಾಡಲು ದ್ವುಕ್ತನಾಗಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಭಯದಿಂದ ನಡುಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಪೃಥು=ಪೃಥು ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ಮಂಗಳ=ಭೂ ಪುತ್ರನಾದ ಅಂಗಾರಕನು, ಪರೀಕ್ಷಿತ, ನಹುಷ, ನಾಭಿರಾಜನು, ಯಯಾತಿ, ಶಶಿಬಿಂದು.

ಶತಕೆ ಸಂಕೇತುಳ್ಳ ಪ್ರಿಯೆ
ವ್ರತ ಭರತ ಮಾಂಧಾತ ಪುಣ್ಯಾ
ಶ್ರಿತರು ಜಯವಿಜಯಾದಿಗಳು ಗಂಧರ್ವರೆಂಟುಜನ ||
ಹತವಹಜ ಪಾವಕ ಸನಾತನ
ಪಿತೃಗಳೇಳ್ವರು ಚಿತ್ರಗುಪ್ತರು
ಪ್ರತಿದಿವಸ ಪಾಲಿಸಲಿ ತಮ್ಮವನೆಂದು ಎಮಗೊಲಿದು || ೩೬ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:-ಶತಕೆ ಸಂಕೇತುಳ್ಳ=೧೦೦ ಸಂಖ್ಯಾಕ್ಕೆ ಶೇರಿದ, ಪ್ರಿಯವ್ರತ, ಭರತ=ದುಷ್ಯಂತ ಭರತ, ಮಾಂಧಾತ, ಇವರು ಮೊದಲಾದ, ಪುಣ್ಯಾಶ್ರಿತರು=ಪುಣ್ಯವನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು, ಜಯವಿಜಯಾದಿಗಳು, ಗಂಧರ್ವರೆಂಟು ಜನ, ಹತವಹಜ=ಪ್ರಧಾನಾಗ್ನಿಯ ಮಗನಾದ ಪಾವಕ, ಸನಾತನ=ಸದಾ ಕುಮಾರರಾಗಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಮಕ್ಕಳಾದ ಸನಕಾದಿ ನಾಲ್ವರಲ್ಲಿ ಕಾಮಾಂಶರಾದ ಸನತ್ಕುಮಾರರು ಹೊರತು ಉಳಿದ ಸನಕ, ಸನಂದನ, ಸನಾತನರೆಂಬ ಮೂವರು, ಪಿತೃಗಳು ಏಳ್ವರು=೭ ಜನರು, ಚಿತ್ರಗುಪ್ತ, ಇವರೆಲ್ಲರೂ ದೇವ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಅಧಿಪತ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಕರ್ಮವನ್ನೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಕರ್ಮದೇವತೆಗಳು, ಇವರು ಎಮಗೊಲಿದು=ನಮಗೊಲಿದು, ತಮ್ಮವನೆಂದು=ತಮಗೆ ಶೇರಿದವನೆಂದು ತಿಳಿದು, ಪ್ರತಿ ದಿವಸ ಪಾಲಿಸಲಿ.

ವಾಸವಾಲಯ ಶಿಲ್ಪಿವಿಮಲಜ
ಲಾಯಶಗಳೊಳು ರಮಿಪ ಊರ್ವಶಿ
ಭೇಶರವಿಗಳರಿಪುಗಳೆನಿಸುವ ರಾಹುಕೇತುಗಳು ||
ಶ್ರೀಶಪದ ಪಂಥಾನ ಧೂಮಾ
ಚೀಶದಿವಿಜರು ಕರ್ಮಜರಿಗೆ ಸ
ದಾಸಮಾನ ದಿವೌಕಸರು ಕೊಡಲೆಮಗೆ ಮಂಗಳವ || ೩೭ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ವಾಸವಾಲಯ=ಇಂದ್ರ ಲೋಕದ, ಶಿಲ್ಪಿ=ಬಡಿಯನಾದ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು, ವಿಮಲ ಜಲಾಶಯದೊಳು=ಮಂದಾಕಿನೀ (ಆಕಾಶಗಂಗೆ) ಮೊದಲಾದ ನಿರ್ಮಲೋದಕಗಳಲ್ಲಿ, ರಮಿಪ=ಜಲಕ್ರೀಡಾದಿಗಳಿಂದ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರುವ, ಊರ್ವಶೀ ಮೊದಲಾದ ಅಪ್ಸರ ಸ್ತ್ರೀಯರು, ಭೇಶರವಿಗಳ=ಚಂದ್ರ ಸೂರ್ಯ, ರಿಪುಗಳೆನಿಸುವ=ಶತ್ರುಗಳೆನಿಸುವ, ರಾಹು ಕೇತುಗಳು, ಶ್ರೀಶ=ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಪತಿಯ, ಪದ=ವಾಸಸ್ಥಾನವಾದ ವೈಕುಂಠಕ್ಕೆ, ಪಂಥಾನ=ಮಾರ್ಗಭೂತವಾದ, ಧೂಮಾರ್ಜೀಶ=ಧೂಮ ಹೊಗೆ ಮಾರ್ಗ, ಅರ್ಚಿರಾದಿ ಮಾರ್ಗವೆಂಬ ಎರಡು ಮಾರ್ಗಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾದ, ದಿವಿಜರು=ದೇವತೆಗಳು, ಕರ್ಮಜರಿಗೆ=ಕರ್ಮ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ, ಸದಾ, ಸಮಾನರು, ದಿವೌಕಸರು=ಇಂತಹಾ ದೇವತೆಗಳು, ಎಮಗೆ ಮಂಗಳವ ಕೊಡಲಿ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಗಂಗಾ ಮೊದಲಾದ ೬ ಮಂದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ದ್ಯುನದಿ ಶಾಮಲ ಸಂಜ್ಞ ರೋಹಿಣಿ
ಧನಪರ್ಜನ್ಯಾನಿರುದ್ಧನ
ವನಿತೆ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಾಭಿಮಾನಿ ವಿರಾಟದೇವಿಯರ ||
ನೆನೆವೆ ನಾನಲವಿಂದ ದೇವಾ
ನನ ಮಹಿಳೆ ಸ್ವಾಹಾಖ್ಯರಾಲೋ
ಚನೆಗೊಡಲಿ ನಿರ್ವಿಘ್ನಾದಿಂ ಭಗವದ್ಗುಣಂಗಳಲಿ || ೩೮ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ದ್ಯುನದಿ=ಗಂಗೆ, ಶಾಮಲ=ಯಮದೇವರ ಹೆಂಡತಿ, ಸಂಜ್ಞಾ=ಸೂರ್ಯ ಪತ್ನಿ, ರೋಹಿಣಿ=ಚಂದ್ರನ ಹೆಂಡತಿ, ಘನಪ=ಮೇಘಾಭಿಮಾನಿಯಾದ, ಪರ್ಜನ್ಯ= ಪರ್ಜನ್ಯನೆಂಬ ಸೂರ್ಯ, ಅನಿರುದ್ಧನ ವನಿತೆ=ಅನಿರುದ್ಧನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ, ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಾಭಿಮಾನಿಯಾದ, ವಿರಾಟ್‌ದೇವಿಯರ=ವಿರಾಟ್ ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ದೇವಿಯರು, ಇವರುಗಳನ್ನೂ, ಇವರಕಿಂತಲೂ ಕಮ್ಮಿಯಾದ ಕಕ್ಷಾಕ್ಕೆ ಶೇರಿದ, ದೇವಾನನಮಹಿಳೆ=ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮುಖನಾದ ಅಗ್ನಿಯ ಹೆಂಡತಿಯಾದ, ಸ್ವಾಹಾಖ್ಯರು=ಸ್ವಾಹಾ ದೇವಿಯರು ಇವರನ್ನೂ ನಾನು, ನಲವಿಂದ=ಅತಿ ಕುತೂಹಲದಿಂದ, ನೆನೆವೆ=ಸ್ಮರಿಸುವೆನು. ಭಗವದ್ಗುಣಂಗಳಲಿ ನಿರ್ವಿಘ್ನಾದಿಂದ, ಆಲೋಚನೆ=ಚಿಂತಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡಲಿ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಜಲಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ಬುಧನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ವಿಧಿಪಿತನ ಪಾದಾಂಬುಜಗಳಿಗೆ
ಮಧುಪನಂತೆ ವಿರಾಜಿಪಾಮಲ
ಉದಕಗಳಿಗೆ ಸದಾಭಿಮಾನಿ ಎಂದೆನಿಸಿಕೊಂಬ ||
ಬುಧಗೆ ನಾವಂದಿಸುವೆ ಸನ್ಮೋ
ದದಿ ನಿರಂತರ ಒಲಿದು ಎಮಗ
ಭ್ಯುದಯಪಾಲಿಸಲೆಂದು ಪರಮೋತ್ಸವದಲನುದಿನದಿ || ೩೯ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ವಿಧಿಪಿತನ=ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ತಂದೆಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ, ಪಾದಾಂಬುಜಗಳಿಗೆ, ಮಧುಪನಂತೆ= ಭ್ರಮರದಂತೆ, ವಿರಾಜಿಪ=ಶೋಭಿಸುವ, ಅಮಲ= ನಿರ್ಮಲವಾದ, ಉದಕಗಳಿಗೆ, ಸದಾ, ಅಭಿಮಾನಿ ಎಂದೆನಿಸಿಕೊಂಬ, ಬುಧಗೆ=ಬುಧನಿಗೆ, ಎಮಗೆ=ನಮಗೆ, ನಿರಂತರ ಒಲಿದು=ನಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ಪ್ರೀತನಾಗಿ, ಅಭ್ಯುದಯ=ಭಕ್ತಿ ವೃದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಲೆಂದು, ಅನುದಿನದಿ=ಪ್ರತಿ ದಿವಸದಲ್ಲೂ, ಪರಮೋತ್ಸವದಲಿ=ಪರಮ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದಲೂ, ಸನ್ಮೋದದಿ=ಸಂತೋಷದಿಂದಲೂ, ನಾ ವಂದಿಸುವೆ= ನಾನು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಭ್ರಮರವು ಹೇಗೆ ಕಮಲದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗುವುದೋ, ಹಾಗೆ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಪಾದ ಕಮಲಗಳಲ್ಲಿ ಶೋಭಿಸುವ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳ, ಉದಕಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ಬುಧನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು. ಅವನು ನಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ನಮಗೊಲಿದು ಚ್ಚನ್ನ ಭಕ್ತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಲಿ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ದೇವಕಿ ಯಶೋದೆಯರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ರೀವಿರಿಂಚಾದ್ಯರ ಮನಕೆ ನಿಲು
ಕಾವಕಾಲಕು ಜನನರಹಿತನ
ತಾವಲಿಸಿ ಮಗನೆಂದುಮುದ್ದಿಸಿ ಲೀಲೆಗಳನೋಳ್ಳ ||

ದೇವಕಿಗೆ ವಂದಿಸೆ ಯಶೋದಾ
ದೇವಿಗಾನಮಿಸುವೆನು ಬಿಡದೆ ಕೃ
ಪಾವಲೋಕನದಿಂದ ಸಲಹುವದೆಮ್ಮ ಸಂತತಿಯ || ೪೦ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಶ್ರೀ=ರಮಾದೇವಿಯರು, ವಿರಿಂಚಾದ್ಯರ=ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರು ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳ, ಮನಕೆ=ಮನಸ್ಸಿಗೆ, ನಿಲಕ=ನಿಲುಕದ ಹಾಗೆ ದೂರವಿರುವ, ಆವಕಾಲಕೆ=ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲೂ, ಜನನರಹಿತ=ಹುಟ್ಟುವಿಕೆ ಇಲ್ಲದವನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು, ತಾವಲಿಸಿ=ಮೆಚ್ಚುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಮಗನೆಂದು ಮುದ್ದಿಸಿ, ಲೀಲೆಗಳ=ಬಾಲ ಲೀಲೆಗಳನ್ನು, ನೋಳ್ಪು=ನೋಡುವ, ದೇವಕಿಗೆ ವಂದಿಸೆ; ಯಶೋದಾ ದೇವಿಗೆ, ಆನಮಿಸುವೆನು=ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು. ಎಮ್ಮ ಸಂತತಿಯ=ನಮ್ಮ ವಂಶದವರನ್ನು, ಕೃಪಾವಲೋಕನದಿಂದ=ಕರುಣಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿ, ಬಿಡದೆ ಸಲಹುವದು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ರಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಸಹ ಅತಿದೂರನು. ಎಂದಿಗೂ ಜನನವಿಲ್ಲದವನು. ಅಂತಹವನನ್ನು ಒಲಿಸಿ ತನ್ನ ಪುತ್ರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮುದ್ದಿಸಿ ಬಾಲ ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಆನಂದಪಡುತ್ತಿರುವ ದೇವಕಿಯನ್ನೂ, ಯಶೋದೆಯನ್ನೂ, ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು. ಅವರು ನಮ್ಮ ಸಂತತಿಯವರನ್ನು ಸದಾ ಕೃಪಾ ಕಟಾಕ್ಷದಿಂದ ನೋಡಿ ಸಲಹಲಿ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಉಷಾ ದೇವಿಯರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪಾಮರರ ಪವಿತ್ರಗೈಸುವ
ಶ್ರೀಮುಕುಂದನ ಪರಮಮಂಗಳ
ನಾಮಗಳಿಗಭಿಮಾನಿಯಾದ ಉಷಾಖ್ಯದೇವಿಯರು ||
ಭೂಮಿಯೊಳಗುಳ್ಳಖಿಳ ಸಜ್ಜನ
ರಾಮಯಾದಿಗಳಿಳಿದು ಸಲಹಲಿ
ಆ ಮರುತ್ತನಮನೆಯ ವೈದ್ಯರರಮಣಿ ಪ್ರತಿದಿನದಿ || ೪೧ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಪಾಮರರ ಪವಿತ್ರಗೈಸುವ=ಪಾಮರ ಜನರನ್ನು ಪವಿತ್ರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ, ಶ್ರೀಮುಕುಂದನ, ಪರಮಮಂಗಳನಾಮಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಿಯಾದ, ಆ ಮರುತ್ತನಮನೆಯ=ದೇವೇಂದ್ರನ ವಾಸಸ್ಥಾನವಾದ ಸ್ವರ್ಗದ, ವೈದ್ಯರ=ವೈದ್ಯರಾದ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳ, ರಮಣಿ=ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಉಷಾಖ್ಯ ದೇವಿಯರು, ಭೂಮಿಯೊಳಗುಳ್ಳ, ಅಖಿಳಸಜ್ಜನರ, ಆಮಯಾದಿಗಳ=ಎಲ್ಲಾ ವಿಧವಾದ ರೋಗಗಳನ್ನು, ಅಳಿದು=ಪರಿಹರಿಸಿ, ಸಲಹಲಿ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಪತಿತರಾದ ಜನರನ್ನು ಪವಿತ್ರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ ಪರಮ ಮಂಗಳಕರವಾದ ರಾಮ ಕೃಷ್ಣಾದಿ ಭಗವನ್ನಾಮಗಳಿಗಭಿಮಾನಿಯಾದ, ದೇವ ವೈದ್ಯರಾದ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಉಷಾ ದೇವಿಯರು ಸಕಲ ಸಜ್ಜನರ ರೋಗಾದಿಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ಪಾಲಿಸಲಿ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಈ ಭೂಮಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಿಯರಾದ ಧರಾ ದೇವಿಯರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪುರುಟಲೋಚನ ನಿನ್ನ ಕದ್ದೊ
ಯ್ದಿರಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸೆ ದೇವತೆಗಳು
ತ್ತರವಲಾಲಿಸಿ ತಂದ ವರಾಹರೂಪತಾನಾಗೀ ||
ಧರಣಿಜನನಿ ತ್ವತ್ಪದಾಬ್ಜಕೆ
ಎರಗಿ ಬಿನ್ನೈಸುವೆನು ಪಾದ
ಸ್ವರುಶಮೊದಲಾದಖಿಳ ದೋಷಗಳೆಣಿಸದಿರು ಎಂದು || ೪೨ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಧರಣಿಜನನಿ=ಎಲೌ ಭೂಮಿತಾಯೇ! ಪುರುಟಲೋಚನ= ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷನು, ನಿನ್ನ=ನಿನ್ನನ್ನು ಕದ್ದೊಯ್ದಿರಲು, ಸಮುದ್ರದೊಳಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿರಲು, ದೇವತೆಗಳು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ, ಉತ್ತರವಲಾಲಿಸಿ=ಅವರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಲಾಲಿಸಿ, ತಾನು=ಶ್ರೀಹರಿಯು, ವರಾಹ ರೂಪನಾಗಿ, ತಂದ=ಮೇಲಕ್ಕೆ ತಂದನು. ತ್ವತ್ಪದಾಬ್ಜಕೆ= ಇಂತಹಾ ನಿನ್ನಹ ಪಾದಾರವಿಂದಗಳಿಗೆ, ಎರಗಿ=ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಪಾದಸ್ಪರ್ಶ ಮೊದಲಾದ, ಅಖಿಳದೋಷಗಳ ಎಣಿಸಿದಿರು ಎಂದು ಬಿನ್ನೈಸುವೆನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಎಲೌ ಭೂಮಿತಾಯೇ! ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷನು ನಿನ್ನನ್ನಪಹರಿಸಿ ಸಮುದ್ರದೊಳಗೆ ಶೇರಿರಲು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾಗಿ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ವರಾಹ ರೂಪದಿಂದ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಇಂತಹಾ ನಿನ್ನ ಪಾದ ಕಮಲಗಳಿಗೆರಗುವೆನು. ನನ್ನ ಪಾದ ಸ್ಪರ್ಶದಿ ದೋಷವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನು. “ಸಮುದ್ರವಸನೇದೇವಿ ಪರ್ವತಸ್ತನ ಮಂಡಿತೆ || ವಿಷ್ಣುಪತ್ನಿ ನಮಸ್ತುಭ್ಯಂ ಪಾದಸ್ಪರ್ಶಂ ಕ್ಷಮಸ್ವಮೇ” ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಮತ್ತೂ ಭೂಮಿದೇವಿಯನ್ನೇ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ವನಧಿವಸನೆ ವರಾದ್ರಿನಿಚಯ
ಸ್ತನವಿರಾಜಿತೆ ಚೇತನಾಚೇ
ತನವಿಧಾರಕೆ ಗಂಧರಸರೂಪಾದಿ ಗುಣವಪುಷೆ ||
ಮುನಿಕುಲೋತ್ತಮ ಕಶ್ಯಪನ ನಿಜ
ತನುಚಿನನಗಾನಮಿಪೆ ಎನ್ನವ
ಗುಣಗಳೆಣಿಸದೆ ಪಾಲಿಪುದು ಪರಮಾತ್ಮನರ್ಥಾಂಗಿ || ೪೩ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ವನಧಿವಸನೆ=ಸಮುದ್ರವೇ ವಸ್ತವಾಗುಳ್ಳ, ವರಾದ್ರಿ ನಿಚಯಸ್ತನವಿರಾಜಿತೆ=ಪರ್ವತ ಶ್ರೇಷ್ಠಗಳ ಸಮೂಹವೇ ಸ್ತನವಾಗಿ ಶೋಭಿಸುವ, ಚೇತನಾಚೇತನವಿಧಾರಕೆ=ಜಡ ಚೇತನಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವವಳೇ! ಗಂಧ, ರಸ, ರೂಪಾದಿ=ರೂಪ ಮೊದಲಾದ, ಗುಣವಪುಷೆ=ಗುಣ ಸ್ವರೂಪಳೇ! ಮುನಿಕುಲೋತ್ತಮ=ಋಷಿಕುಲ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ, ಕಶ್ಯಪನ=ಕಶ್ಯಪ ಋಷಿಗಳ, ನಿಜತನುಚಿ=ನಿಜ ಕುವರಿಯೇ! ಪರಮಾತ್ಮನ=ವರಾಹ ರೂಪಿಯಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ, ಅರ್ಥಾಂಗಿ=ಭಾರ್ಯಳೇ! ನಿನಗೆ ಆ ನಮಿಪೆ=ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು. ಎನ್ನವಗುಣಗಳೆಣಿಸದೆ, ಪಾಲಿಸುವುದು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಸಮುದ್ರವೇ ವಸ್ತವಾಗುಳ್ಳವಳೂ, ಪರ್ವತವೆಂಬ ಸ್ತನದಿಂದ ಶೋಭಿಸುವವಳು. ಜಡಚೇತನಾತ್ಮಕ ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವವಳು. ಪೃಥ್ವೀ ಗುಣವು ಗಂಧ; ಮಿಕ್ಕ ರಸ ರೂಪಾದಿ ಗುಣಗಳು ಅಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವವು. ಇಂತಹಾ ಗುಣಾತ್ಮಕಳು. ಕಶ್ಯಪನ ನಿಜ ಕುವರಿ. “ಕ್ಷೋಣಿರ್ಜ್ಯಾಕಾಶ್ಯಪೀಕ್ಷಿತಿಃ” ಎಂಬ ಅಮರ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಕಶ್ಯಪನ ಮಗಳು ಈ ಭೂದೇವಿ ಎಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು. ಶ್ರೀದೇವಿ, ಭೂದೇವಿ, ದುರ್ಗಾದೇವಿಯರು ಸಾಕ್ಷಾದ್ರಮಾ ರೂಪವು. ಈಕೆ ಕಾಶ್ಯಪೀ ಎಂದು ಕಶ್ಯಪನ ಮಗಳಾಗಿ ಜನಿಸಿ ಧರಾ, ಧರತ್ರೀ ಇತ್ಯಾದಿ ನಾಮಗಳಿಂದ ಈ ಪಾಂಚಭೂತಿಕ ಸಂಬಂಧವಾದ, ಜಡವಾದ ಈ ಭೂಮಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಿಯು. ಆವಾಂತರಾಭಿಮಾನಿಯು ಶನೈಶ್ಚರನು. ಆದ್ದರಿಂದ ತತ್ವನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ “ಪರಾಯಪೃಥಿವ್ಯಾತ್ಮನೈ ಶನೈಶ್ಚರ ಧರಾಯೈನಮಃ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಈ ಧರಾದೇವಿಯೇ ಅಂಗಾರಕನಿಗೂ, ನರಕಾಸುರನಿಗೂ ತಾಯಿಯಾದ ವರಾಹ ದೇವರ ಹೆಂಡತಿ. ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಸ್ವರೂಪರಾದ ಭೂದೇವಿಯರ ಸನ್ನಿಧಾನ ಮಾತ್ರ ಈಕೆಯಲ್ಲಿ ಉಂಟೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಎಲೌ ಭೂ ತಾಯೇ! ನಿನಗೆ ವಂದಿಸುವೆನು. ನನ್ನ ಅವಗುಣಗಳನ್ನೆಣಿಸದೆ ನನ್ನನ್ನು ಸಲಹು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಭೂಮಿಯ ಆವಾಂತರಾಭಿಮಾನಿ ಶನೈಶ್ಚರನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಹರಿಗುರುಗಳರ್ಚಿಸದ ಪಾಪಾ
ತ್ಮರನ ಶಿಕ್ಷಿಸಲೋಸುಗ ಶನೈ
ಶ್ಚರನೆನಿಸಿ ದುಷ್ಟಲಗಳೀವ ನಿರಂತರವು ಬಿಡದೆ ||
ತರಣಿನಂದನ ನಿನ್ನಪಾದಾಂ
ಬುರುಹಗಳಿಗಾನಮಿಪೆ ಬಹುದು
ಸ್ತರಭವಾರ್ಣವ ಮಗ್ನನಾದೆನ್ನುದ್ಧರಿಸಬೇಕು || ೪೪ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:-ಹರಿಗುರುಗಳ, ಅರ್ಚಿಸದ=ಪೂಜಿಸದೆ, ಪಾಪಾತ್ಮರನ, ಶಿಕ್ಷಿಸಲೋಸುಗ=ದಂಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ, ಶನೈಶ್ಚರನೆನಿಸಿ, ದುಷ್ಟಲಗಳೇವ=ಪಾಪ ಕರ್ಮದ ಫಲವಾದ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರುವ, ತರಣಿನಂದನ=ಎಲೈ ಸೂರ್ಯ ಪುತ್ರನೇ! ನಿರಂತರವು, ಬಿಡದೆ, ನಿನ್ನ, ಪಾದಾಂಬುರುಹಳಿಗೆ=ಪಾದ ಕಮಲಗಳಿಗೆ, ಆನಮಿಪೆ=ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು. ಬಹುದುಸ್ತರ=ದಾಟಲು ಬಹು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾದ, ಭವಾರ್ಣವ=ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾದ=ಮುಣಿಗಿರುವ, ಎನ್ನ=ನನ್ನನ್ನು, ಉದ್ಧರಿಸಬೇಕು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಹರಿ ಗುರುಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸದಿರುವ ಪಾಪಿಗಳನ್ನು ದಂಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಶನೈಶ್ಚರನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಸೂರ್ಯ ಪುತ್ರನಾಗಿ, ಜನಿಸಿ, ಪಾಪಿಗಳನ್ನು ಪೀಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಎಲೈ ಸೂರ್ಯ ನಂದನ! ನಿನ್ನ ಪಾದಾಂಬುಜಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು. ದಾಟಲಶಕ್ಯವಾದ ಈ ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾದ ನನ್ನನ್ನುದ್ಧರಿಸು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಕರ್ಮಭಿಮಾನಿಯಾದ ಪುಷ್ಕರನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ನಿರತಿಶಯ ಸುಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕ
ವಿರಚಿಸುವ ನಿಷ್ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಗ
ಳರಿತು ತತ್ತತ್ಕಾಲದಲಿ ತಜ್ಜನ್ಯ ಫಲರಸವ ||
ಹರಿಯನೇಮದಲುಣಿಸಿ ಬಹುಜೀ
ವರಿಗೆ ಕರ್ಮಪನೆನಿಪ ಗುರುಪು
ಷ್ಕರನು ಸತ್ತಿಯಂಗಳಲಿ ನಿರ್ವಿಘ್ನತೆಯ ಕೊಡಲಿ || ೪೫ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ನಿರತಿಶಯ=ಸಾಮಾನ್ಯ ಜೀವರಿಗೆ, ಬಹು ಅತಿಶಯವಾದ, ಸುಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕ=ಉತ್ತಮವಾದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಂದ, ವಿರಚಿಸುವ=ಮಾಡುವ, ನಿಷ್ಕಾಮ್ಯ ಕರ್ಮಗಳ=ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆ ಇಲ್ಲದೆ ಭಗವತ್ತೀತಿಗಾಗಿ ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು, ಅರಿತು=ತಿಳಿದು, ತತ್ತತ್ಕಾಲದಲಿ=ಆಯಾ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ, ತಜ್ಜನ್ಯ ಫಲರಸವ=ಆ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲದ ರಸ ರೂಪವಾದ ಸುಖಾದಿಗಳನ್ನು, ಬಹುಜೀವರಿಗೆ, ಹರಿಯ ನೇಮದಲಿ=ಹರಿಯ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಅವನ ಪ್ರೇರಣೆಯಂತೆ, ಉಣಿಸಿ=ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟು, ಕರ್ಮಪನೆನಿಪ=ಕರ್ಮಭಿಮಾನಿ ಎನಿಸುವ, ಗುರು=ತಾರತಮ್ಯದ ರೀತಿಯಾಗಿ ಗುರುವೆನಿಸುವ, ಪುಷ್ಕರನು, ಸತ್ತಿಯಂಗಳಲಿ=ಭಗವದ್ವಿಷಯಕವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ, ನಿರ್ವಿಘ್ನತೆಯ ಕೊಡಲಿ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲವೂ ಭಗವತ್ತೀತಿಯಾಗಲೆಂದು ತಿಳಿದು, ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಅದರಿಂದ ತಾನು ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಫಲವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸದೆ ಇದ್ದರೆ ಅಂತಹ ಕರ್ಮಗಳು ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಗಳೆನಿಸುವವು. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವ ಜೀವರ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ ಭೂತನಾಗಿದ್ದು ಯಾವ ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವರೋ ಆ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಫಲದ ರಸ ರೂಪವಾದ ಸುಖವನ್ನು ಭಗವತ್ತೀರಣೆಯಿಂದ, ಅನೇಕ ಜೀವರಿಗೆ ಉಣಿಸುವ ಕರ್ಮಪನೆನಿಸಿದ ಪುಷ್ಕರನು ನಾವು ಮಾಡುವ ಸತ್ತಿಯಂಗಳಿಗೆ ನಿರ್ವಿಘ್ನತೆಯನ್ನು ಕೊಡಲಿ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಆಜಾನಜ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸನ ಪರಮ ಕಾರು
ಣ್ಯಾನಿವಾಸಸ್ಥಾನರೆನಿಪ ಕೃ
ಶಾನುಜರು ಸಹಸ್ರಷೋಡಶಶತರು ಶ್ರಿಕೃಷ್ಣ ||
ಮಾನಿನಿಯರೆಷ್ಟತ್ತು ಯಕ್ಷರು
ದಾನವರು ಮೂವತ್ತು ಚಾರಣ
ಜಾನಜಾಮರರಪ್ಪರರು ಗಂಧರ್ವರಿಗೆ ನಮಿಪೆ || ೪೬ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಶ್ರೀನಿವಾಸನ, ಪರಮಕಾರುಣ್ಯದಿವಾಸಸ್ಥಾನರೆನಿಪ=ಪರಮ-ಕಾರುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರೆನಿಸುವ, ಕೃಶಾನುಜರು=ಅಗ್ನಿದೇವರ ಮಕ್ಕಳಾದ, ಸಹಸ್ರಷೋಶಶತರು= ೧೬ ಸಹಸ್ರದ ೧೦೦ ಮಂದಿ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಮಾನಿನಿಯರು=ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನ ಹೆಂಡರುಗಳು, ಯಕ್ಷರು=ಎಪ್ಪತ್ತು ಜನರು, ದಾನವರು=ಮೂವತ್ತು, ಚಾರಣರು, ಇವರೆಲ್ಲ ಆಜಾನಜರಿಗೆ ಸಮರೆನಿಸುವರು. ಆಜಾನಜರೆಂದರೆ- “ಆನಾಖ್ಯಾತಾದೇವತಾಸ್ತು ಜಾತಾದೇವಕುಲೇಚಯಾಃ” ಎಂಬ ತ್ರೈತ್ತರೀಯ ಭಾಷ್ಯದ ವಾಕ್ಯದಿಂದ, ದೇವತಾ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಅಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವರೆಂದರ್ಥ; ಅವರಲ್ಲಿ ಶೇರಿದವರು ಕೆಲವು ಅಪ್ಸರರು, ಗಂಧರ್ವರು ಇರುವರು. ಇವರಿಗೆ ನಮಿಪೆ=ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಆಜಾನಜರಿಗೆ ಶೇರಿದವರನ್ನೇ ೨ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಆ ಯಮುನೆಯೊಳು ಸಾದರದಿ ಕಾ
ತ್ಯಾಯನೀವ್ರತಧರಿಸಿ ಕೆಲರು ದ
ರಾಯುಧನೆ ಪತಿ ಎನಿಸಿ ಕೆಲವರು ಜಾರತನದಲ್ಲಿ ||
ವಾಯುಪಿತನೊಲಿಸಿದರು ಈರ್ಬಗೆ
ತೋಯಜಾಕ್ಷಿಯರವರ ಪಾದಕೆ
ನಾ ಎರಗುವೆ ಮನೋರಥಂಗಳ ಸಲಿಸಲನುದಿನವು || ೪೨ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:-ಆ, ಯಮುನೆಯೊಳು=ಯಮುನಾ ನದಿಯಲ್ಲಿ, ಸಾದರದಿ= ಆದರದಿಂದ, ಕಾತ್ಯಾಯನೀವ್ರತಧರಿಸಿ= ಕಾತ್ಯಾಯನೀ ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಕೆಲರು=ಕೆಲವು ಗೋಪಿಕಾ ಸ್ತ್ರೀಯರು (ವಿವಾಹವಿಲ್ಲದವರು), ದರಾಯುಧನೆ= ಶಂಖಪಾಣಿಯಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ, ಪತಿಯೆನಿಸಿ=ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನೇ ಪತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಕೆಲವರು=ಜಾರತನದಲ್ಲಿ, ವಾಯುಪಿತನ, ವಾಯುದೇವರ ತಂದೆಯಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಒಲಿಸಿದರು. ಈರ್ಬಗೆ=ಈ ಎರಡು ಬಗೆಯಾದ, ಅಂದರೆ ಜಾರತನದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಿದ ಪೂರ್ವದ ಅಪ್ಸರ ಸ್ತ್ರೀಯರಾದ ಗೋಪಿಕಾ ಸ್ತ್ರೀಯರು, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಹೆಂಡರೆಂದೆನಿಸಿದ ಗೋಪಿಕಾ ಸ್ತ್ರೀಯರು, ಹೀಗೆ ಎರಡು ಬಗೆಯಾದ, ತೋಯಜಾಕ್ಷಿಯರ=ಕಮಲಾಕ್ಷಿಯರ ಪಾದಕೆ, ನಾ ಎರಗುವೆ, ಅನುದಿನವು=ಪ್ರತಿ ದಿವಸವೂ, ಮನೋರಥಂಗಳ=ನಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಂಗಳನ್ನು, ಸಲಿಸಲಿ=ಪೂರೈಸಲಿ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಆಜಾನಜರಲ್ಲಿ ಶೇರಿದ ಕೆಲವು ಅಪ್ಸರರು, ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಂಗ ಸಂಗವನ್ನು ಹೊಂದುವ ವರವನ್ನು ಪಡೆದು, ಗೋಪಿಯರಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಕಾತ್ಯಾಯನೀ ವ್ರತವನ್ನು ಯಮುನಾ ತೀರದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಿ ಕೃಷ್ಣನ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿ, ಕೆಲವರು ಪತ್ನಿಯರಾದರು. ಅಂದರೆ ಮದುವೆಯಾಗದ ಗೋಪಿಯರು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ಪತಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಿದರು. ಮದುವೆಯಾದವರು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಜಾರನೆಂದು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಿದರೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಹೀಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾದ ಈರ್ಬಗೆಯಾದ ಗೋಪಿಯರಿಗೂ ನಾನು ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು. ಅವರು ನಮ್ಮ ಮನೋರಥಂಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಲಿ.

ಕಿನ್ನರರು ಗುಹ್ಯಕರು ರಾಕ್ಷಸ
ಪನ್ನಗರು ಪಿತರುಗಳು ಸಿದ್ಧರು
ಸನ್ನುತಾಜಾನಜರು ಸಮರಿವರಮರಯೋನಿಜರು ||
ಇನ್ನಿವರಗಣವೆಂತು ಬಣ್ಣಿಸ
ಲೆನ್ನಳವೆ ಕರುಣದಲಿ ಪರಮಾ
ಪನ್ನಜನರಿಗೆ ಕೊಡಲಿ ಸನ್ನದಸುಪ್ರತಾಪವನು || ೪೩ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಕಿನ್ನರರು, ಗುಹ್ಯಕರು, ರಾಕ್ಷಸರು, ಪನ್ನಗರು=ಸರ್ಪಗಳು, ಪಿತೃಗಳು, ಸಿದ್ಧರು, ಇವರೆಲ್ಲರು, ಸನ್ನುತ=ಚೆನ್ನಾಗಿ, ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಡುವ, ಆಜಾನಜರು=ಆಜಾನಜರೆಂಬ ಅಮರಯೋನಿಜರು, ಇವರ ಸಮರು=ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಸಮರು. ಅಂದರೆ ಇವರೂ ಆಜಾನಜರಿಗೆ ಸೇರಿದವರೆಂದರ್ಥ. ಇನ್ನು ಇವರ, ಗಣವ, ಎಂತು ಬಣ್ಣಿಸಲಿ=ಎಷ್ಟೆಂದು ವರ್ಣಿಸುವೆ? ಎನ್ನಳವೆ=ಬಣ್ಣಿಸಲು ನನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವೆ? ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಪರಮಾಪನ್ನರಿಗೆ=ಕೇವಲ ಶರಣಾಗತರಾದ ಜನರಿಗೆ, ಸನ್ನದ=ಉತ್ತಮಾನಂದವನ್ನೂ, ಸಂಪ್ರತಾಪವನೂ=ಒಳ್ಳೆ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡಲಿ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಶತೋನ ಶತಕೋಟಿ ಋಷಿಗಳನ್ನೂ, ಪಿತೃಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ನೂರು ಮುನಿಗಳನುಳಿದು ಮೇಲಣ
ನೂರುಕೋಟಿ ತಪೋಧನರ ಪ
ದಾರವಿಂದಕೆ ಮುಗಿವೆಕರಗಳ ನುದ್ಧರಿಸಲೆಂದು ||
ಮೂರುಸಪ್ತ ಶತಾಹ್ವಯರ ತೊರ
ದೀ ಋಷಿಗಳಿಗನಂತರದಲಿಹ
ಭೂರಿಪಿತೃಗಳು ಕೊಡಲಿ ನಮಗೆ ಸದಾ ಸುಮಂಗಳವ || ೪೯ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಮೇಲಣ=ಕರ್ಮದೇವತೆಗಳ ಕಕ್ಷಾಕ್ಕೆ ಶೇರಿದ, ನೂರು ಮುನಿಗಳನುಳಿದು=೧೦೦ ಋಷಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ನೂರು ಕೋಟಿ ತಪೋಧನರ=ನೂರು ಕಮ್ಮಿ ೧೦೦ ಕೋಟಿ ಸಂಖ್ಯಾಕರಾದ ತಪಸ್ಸೇ ಧನವಾಗುಳ್ಳ ಋಷಿಗಳ, ಪದಾರವಿಂದಕೆ=ಪಾದಾರವಿಂದಗಳಿಗೆ, ಉದ್ಧರಿಸಲೆಂದು=ನಮ್ಮನ್ನು ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಲೆಂದು, ಕರಗಳನು ಮುಗಿವೆ= ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು. ಮೂರು ಸಪ್ತಶತಾಹ್ವಯರ ತೊರದು=೩+೨=೫, ಮೂರು ಮತ್ತು ಸಪ್ತ=ಏಳು ಮೂರು ಕೂಡಿದರೆ ೧೦, ಶತಾಹ್ವಯರ=೧೦೦ ಋಷಿಗಳು ಇವರನ್ನು ತೊರೆದು ಅಂದರೆ ಮೇಲೆ ಉತ್ತಮ ಕಕ್ಷಾಕ್ಕೆ ಶೇರಿದ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಮಕ್ಕಳಾದ ಮರೀಚಿ ಮೊದಲಾದ ೨ ಋಷಿಗಳು, ಭೃಗುಋಷಿಗಳು, ನಾರದರು, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ಅಂತು ೧೦೦ ಜನರು, ಕರ್ಮದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಶೇರಿದವರು ೧೦೦ ಋಷಿಗಳು ಅಂತು ೧೦೦ ಜನರನ್ನುಬಿಟ್ಟು ಈ ಋಷಿಗಳು=ಶತೋನಶತಕೋಟಿ ಋಷಿಗಳು. ಇವರ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಭೂರಿಪಿತೃಗಳು ಇಹರು. ಅವರು ನಮಗೆ ಸದಾ ಸುಮಂಗಳವ ಕೊಡಲಿ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಒಟ್ಟು ಋಷಿಗಳು ೧೦೦ ಕೋಟಿ ಸಂಖ್ಯಾವುಳ್ಳವರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಗೋತ್ರಪ್ರವರ್ತಕರಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ವಶಿಷ್ಠ ಭೃಗು ಮೊದಲಾದ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಭಾರ್ಗವ, ಕೌಶಿಕ, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ, ಕಾಶ್ಯಪ, ಮೊದಲಾದ ಗೋತ್ರ ಪ್ರವರ್ತಕರಾದ ಕುಲ ಋಷಿಗಳು ೪೦ ಋಷಿಗಳು ಮಿಕ್ಕ ಅಪ್ರಸಿದ್ಧರಲ್ಲೂ ಇಂದ್ರಪ್ರಮತಿ, ಇಧೃಬಾಹು, ಎಂಬಿವೇ ಮೊದಲಾದ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಋಷಿಗಳು ೨೦ ಜನರು ಅಂತು ೧೦೦ ಋಷಿಗಳು. ಇದಲ್ಲದೆ ಭೃಗು ಋಷಿಗಳು, ನಾರದರು, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ಇವರು ಮೂವರು, ಮರೀಚಿ, ಅತ್ರಿ ಮೊದಲಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಮಕ್ಕಳು ೨ ಜನರು ಅಂತು ಇವರು ೧೦ ಋಷಿಗಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ದಾಸಾರ್ಯರು “ಮೂರು ಸಪ್ತ ಶತಾಹ್ವಯರ ತೊರದು” ೩+೨+೧೦೦=೧೦೫ ಜನರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಂದರೆ ೧೦೦ ಕೋಟಿಗಳಲ್ಲಿ ೧೧೦ ಜನರನ್ನು ಮಿಕ್ಕ ಋಷಿಗಳು ಆಜಾನಜರಕಿಂತಲೂ ಕಮ್ಮಿಯೆನಿಸುವರು. ಅವರಕಿಂತಲೂ ಭೂರಿ ಪಿತೃಗಣರು ಕಮ್ಮಿಯೆನಿಸುವರು ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಇವರುಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು ಸದಾ ನಮಗೆ ಮಂಗಳವನ್ನು ಕೊಡಲಿ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ದೇವಗಂಧರ್ವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪಾವನಕೆ ಪಾವನವೆನಿಸುವ ರ
ಮಾವಿನೋದನ ಗುಣಗಣಗಳ
ಸಾವಧಾನಲೇಕ ಮಾನಸರಾಗಿ ಸುಸ್ವರದಿ ||
ಆ ವಿಬುಧಪತಿ ಸಭೆಯೊಳಗೆ ನಾ
ನಾ ವಿಲಾಸದಿಪಾಡಿಸುಖಿಸುವ
ದೇವಗಂಧರ್ವರು ಕೊಡಲಿ ಎಮಗಿಖಿಳ ಪುರುಷಾರ್ಥ || ೫೦ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:-ಪಾವನಕೆ ಪಾವನವೆನಿಸುವ=ಪವಿತ್ರ ವಸ್ತುವನ್ನು ಪವಿತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವನೆಂದೆನಿಸುವ, ರಮಾ ವಿನೋದನ=ರಮಾದೇವಿಯರ ವಿನೋದಕ್ಕೆ ಆಸ್ವದನಾದ ಅಂದರೆ ರಮಾ ಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಗುಣಗಣಗಳ, ಸಾವಧಾನದಲಿ=ಅರ್ಥಾನುಸಂಧಾನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, ಏಕಮಾನಸರಾಗಿ=ಏಕಾಗ್ರ ಚಿತ್ತದಿಂದ, ಸುಸ್ವರದಿ, ಆ, ವಿಬುಧಪತಿ=ದೇವೇಂದ್ರನ ಸಭೆಯೊಳಗೆ, ನಾನಾ ವಿಲಾಸದಿ=ನಾನಾ ವಿಧವಾದ ಹಾವ ಭಾವ ವಿಲಾಸಗಳಿಂದ ಪಾಡಿ ಸುಖಿಸುವ ದೇವ ಗಂಧರ್ವರು, ಎಮಗೆ=ನಮಗೆ ಅಖಿಳ ಪುರುಷಾರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡಲಿ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಇಂದ್ರ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣ ಗಣಗಳನ್ನು ಅರ್ಥ ಜ್ಞಾನ ಪೂರ್ವಕ ಏಕಾಗ್ರ ಚಿತ್ತರಾಗಿ ಸುಸ್ವರದಿಂದಲೂ, ಹಾವ ಭಾವ ವಿಲಾಸ ಪ್ರದರ್ಶನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪಾಡಿ ಆನಂದ ಪಡುತ್ತಿರುವ ದೇವ ಗಂಧರ್ವರು ನಮಗೆ ಸಕಲ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಮನುಷ್ಯ ಗಂಧರ್ವರನ್ನೂ, ರಾಜರುಗಳನ್ನೂ ನಮಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಭುವನಪಾವನನೆನಿಪ ಲಕ್ಷ್ಮೀ
ಧವನ ಮಂಗಳದಿವ್ಯನಾಮ
ಸ್ತವನಗೈವ ಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವರಿಗೆ ವಂದಿಸುವೆ ||
ಪ್ರವರ ಭೂಭುಜರುಳಿದು ಮಧ್ಯಮ
ಕುವಲಯಪರೆಂದೆನಿಸಿ ಕೊಂಬರ
ದಿವಸದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ನೆನೆವೆನು ಕರಣಶುದ್ಧಿಯಲಿ || ೫೧ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:-ಭುವನಪಾವನನೆನಿಪ=ಲೋಕ ಪವಿತ್ರವೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾದ, ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಧವನ=ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಪತಿಯ, ಮಂಗಳ=ಮಂಗಳಕರವಾದ, ದಿವ್ಯನಾಮ=ದೇವತೆಗಳು ಸ್ಮರಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಭಗವನ್ನಾಮಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾ, ಸ್ತವನಗೈವ=ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ, ಮನುಷ್ಯ ಗಂಧರ್ವರಿಗೆ, ವಂದಿಸುವೆ. ಪ್ರವರ ಭೂಭುಜರುಳಿದು= ಪೃಥು ಭಗೀರಥ ಮೊದಲಾದ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಧಾನ ರಾಜರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಮಧ್ಯಮರಾದ, ಕುವಲಯಪರೆಂದೆನಿಸಿ ಕೊಂಬರ=ಭೂಮಿ ಪಾಲಕರೆಂದೆನಿಸಿಕೊಂಬ ರಾಜರುಗಳನ್ನು, ದಿವಸ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ=ಪ್ರತಿ ದಿವಸದಲ್ಲೂ ಕರಣ ಶುದ್ಧಿಯಲಿ= ಅಂತಃಕರಣಶುದ್ಧಿಯಿಂದ, ನೆನೆವೆನು=ಸ್ಮರಿಸುವೆನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಲೋಕ ಮಂಗಲನಾದ ಶ್ರೀರಮಾಪತಿಯ ಮಂಗಳಕರವಾದ ದಿವ್ಯ ನಾಮ ಸ್ಮರಣೆ, ಅವನ ಸ್ತೋತ್ರ ಇವುಗಳನ್ನು ಸದಾ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಮನುಷ್ಯ ಗಂಧರ್ವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಕರ್ಮ ದೇವತೆಗಳ ಕಕ್ಷಕ್ಕೆ ಶೇರಿದ ಗಯ, ನಹುಷ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಧಾನ ರಾಜರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಮಧ್ಯಮ ರಾಜರುಗಳನ್ನು ಸದಾ ಸ್ಮರಿಸುವೆನು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮರನ್ನು ವಂದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ರೀಮುಕುಂದನ ಮೂರ್ತಿಗಳ ಸೌ
ದಾಮಿನಿಯ ಓಲ್ ಹೃದಯವಾರಿಜ
ವೈರೋಮಮಂಡಲ ಮಧ್ಯದಲಿ ಕಾಣುತಲಿಮೋದಿಸುವ ||
ಆ ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮರ ಪದಯುಗ
ತಾಮರಸಗಳಿಗೆರಗುವೆ ಸದಾ
ಕಾಮಿತಾರ್ಥಗಳಿತ್ತು ಸಲಹಲಿ ಪ್ರಣತಜನತತಿಯ || ೫೨ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಶ್ರೀಮುಕುಂದನ=ಮೋಕ್ಷಪ್ರದನಾದ, ಶ್ರೀಹರಿಯ, ಮೂರ್ತಿಗಳ=ರಾಮ ಕೃಷ್ಣಾದಿ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು, ಸೌದಾಮಿನಿಯ ವೈರೋ=ಮಿಂಚಿನಂತೆ, ಹೃದಯ ವಾರಿಜ ವೈರೋಮ ಮಂಡಲ ಮಧ್ಯದಲಿ=ಹೃದಯ ಕಮಲದ ಆಕಾಶ ಮಂಡಲ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತಲಿ, ಮೋದಿಸುವ=ಆನಂದ ಪಡುತ್ತಿರುವ, ಆಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮರ, ಪದಯುಗ ತಾಮರಸಗಳಿಗೆ=ಪಾದದ್ವಂದ್ವ ಕಮಲಗಳಿಗೆ ಸದಾ, ಎರಗುವೆ=ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು. ಪ್ರಣತಜನತತಿಯ= ನಮಸ್ಕರಿಸುವ ಜನ ಸಮೂಹವನ್ನು ಕಾಮಿತಾರ್ಥಗಳಿತ್ತು ಸಲಹಲಿ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಹೃದಯಾಕಾಶ ಕಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಶೋಭಿಸುವ ಭಗವಂತನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾ ಆನಂದ ಪಡುತ್ತಿರುವ ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮರ ಪಾದ ಪದ್ಮಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು. ಅವರು ಸದಾ ಕಾಮಿತಾರ್ಥವನ್ನು ಇತ್ತು ಸಲಹಲಿ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಮಧ್ಯಮತಾವಲಂಬಿಗಳಾದ ಭಗವದ್ಭಕ್ತರನ್ನು ವಂದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಮಹೀಮಂಡಲದೊಳಿಹ ಗುರು
ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಮತಾನುಗ
ರಾಮಹಾವೈಷ್ಣವರ ವಿಷ್ಣುಪಾದಾಬ್ಜಮಧುಕರರ ||
ಸ್ತೋಮಕಾನಮಿಸುವೆನವರವರ
ನಾಮಗಳ ಪೇಳಲಳವೆ ಬಹುವಿಧ
ಯಾಮಯಾಮಂಗಳಲಿ ಬೋಧಿಸಲೆನಗೆ ಸನ್ಮತಿಯ || ೫೩ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಈ ಮಹೀಮಂಡಲದೊಳು=ಈ ಭೂಮಂಡಲದೊಳಗೆ, ಇಹ=ಇರುವ, ಗುರು=ಜಗದ್ಗುರುವಾದ, ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ, ಮತಾನುಗತರಾದ, ವಿಷ್ಣುಪಾದಾಬ್ಜಮಧುಕರರ=ಪರಮಾತ್ಮನ ಪಾದಕಮಲದಲ್ಲಿ ಭ್ರಮರದಂತಿರುವ, ಆ ಮಹಾವೈಷ್ಣವರ, ಸ್ತೋಮಕೆ=ಸಮೂಹಕ್ಕೆ, ಆನಮಿಸುವೆನು, ಅವರವರ, ನಾಮಗಳನು, ಪೇಳಳವೆ=ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವೆ? ಬಹುವಿಧ=ಅನೇಕ ವಿಧರಾಗಿರುವರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಯಾಮಯಾಮಂಗಳಲಿ=ಪ್ರತಿ ೩೫೦೬ಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಎನಗೆ ಸನ್ಮತಿಯ ಬೋಧಿಸಲಿ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಈ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀಮನ್ಮಧುಮತಾವಲಂಬಿಗಳಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪಾದ ಕಮಲದಲ್ಲಿ ಭ್ರಮರದಂತಿರುವ, ಮಹಾವೈಷ್ಣವರು ಬಹು ಜನರು. ಅವರವರ ಹೆಸರು ಹೇಳಲು ಯಾರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ಸಕಲ ಸದ್ವೈಷ್ಣವರಿಗು ವಂದಿಸುವೆನು. ಅವರು ಪ್ರತಿ ಯಾಮದಲ್ಲೂ ನನಗೆ ಸನ್ಮತಿಯನ್ನು ಬೋಧಿಸಲಿ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ತಾರತಮ್ಯ ರೂಪವಾದ ಈ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಪಠಿಸುವವರಿಗೆ ಆಗುವ ಫಲವನ್ನು ಮುಂದಿನ ೨ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಮಾರನೈಯನ ಕರುಣಪಾರಾ
ವಾರ ಮುಖ್ಯ ಸುಪಾತ್ರರೆನಿಪ ಸ
ರೋರುಹಾಸನವಾಣಿ ರುದ್ರೇಂದ್ರಾದಿ ಸುರನಿಕರ ||
ತಾರತಮ್ಯಾತ್ಮಕ ಸುಪದ್ಯಗ
ಳಾರು ಪಠಿಸುವರಾ ಜನರಿಗೆ ರ
ಮಾರಮಣ ಪೂರೈಸಲೀಪ್ಪಿತ ಸರ್ವಕಾಲದಲಿ || ೫೪ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಮಾರನೈಯನ=ಮನ್ಮಥನ ತಂದೆಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ, ಕರುಣ=ದಯೆ ಎಂಬ, ಪಾರಾವಾರ=ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ, ಮುಖ್ಯಸುಪಾತ್ರರೆನಿಪ=ಮುಖ್ಯವಾದ ಉತ್ತಮಪಾತ್ರರೆನಿಸುವ, ಸರೋರುಹಾಸನ= ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು, ವಾಣಿ=ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯರು, ರುದ್ರ, ಇಂದ್ರಾದಿ=ಇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದ, ಸುರನಿಕರ=ದೇವತಾ ಸಮೂಹಗಳ, ತಾರತಮ್ಯಾತ್ಮಕ=ತಾರತಮ್ಯ ಸ್ವರೂಪವಾದ, ಸುಪದ್ಯಗಳ=ಈ ಉತ್ತಮ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು, ಆರು ಪಠಿಸುವರೋ, ಆ ಜನರಿಗೆ, ರಮಾರಮಣನು, ಸರ್ವಕಾಲದಲಿ, ಈಪ್ಪಿತ=ಮನೋಭಿಷ್ಠವನ್ನು ಪೂರೈಸಲಿ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಈ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಪರಮಾತ್ಮನ ಕರುಣಾ ಕಟಾಕ್ಷಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರರಾದ ಬ್ರಹ್ಮ ರುದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹಾ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಆರು ಶ್ರವಣ ಪಠನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರೋ ಅವರ ಮನೋರಥವನ್ನು ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸರ್ವದಾ ಪೂರೈಸುವನು.

ಮೂರು ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸೆ ಶ
ರೀರ ವಾಚನಶುದ್ಧಿಮಾಳ್ವುದು
ದೂರಗೈಸುವದಖಿಳಪಾಪಸಮೂಹ ಪ್ರತಿದಿವಸವು ||
ಚೋರಭಯ ರಾಜಭಯ ನಕ್ರಚ
ಮೂರು ಶಸ್ತ್ರ ಜಲಾಗ್ನಿ ಭೂತಮ
ಹೋರಗಜ್ಜರೆ ನರಕಭಯ ಸಂಭವಿಸದೆಂದೆಂದು || ೫೫ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಮೂರು ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ=ಪ್ರಾತಃಕಾಲ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನ, ಸಾಯಂಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ, ಸ್ತುತಿಸೆ=ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಲು, ಶರೀರವಾಚನ, ಶುದ್ಧಿ ಮಾಡುವುದು=ದೇಹವನ್ನೂ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ, ವಾಕ್ಯವನ್ನೂ ಶುದ್ಧಿ ಮಾಡುವುದು. ಅಖಿಳ ಪಾಪ ಸಮೂಹಗಳನ್ನು, ಪ್ರತಿ ದಿನವೂ, ದೂರಗೈಸುವುದು=ದೂರ ಮಾಡುವುದು. ಚೋರಭಯ, ರಾಜಭಯ, ನಕ್ರ=ಮೊಸಳೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಭಯ, ಚಮೂ ಅಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸೈನ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೆಸರು. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಚಮೂ ಎನ್ನುವುದರಿಂದ ಮೊಸಳೆ ಅದರಂತೆ ನೀರಿನೊಳಗೆ ವಾಸ ಮಾಡುವ ಮೀನು, ತಿಮಿ, ತಿಮಿಂಗಿಲಾದಿಗಳ ಸಮೂಹವೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಅವುಗಳ ಭಯವಾಗಲಿ, ಜಲ, ಅಗ್ನಿ, ಇವುಗಳ ಭಯವಾಗಲಿ, ಭೂತಗಳು, ಮಹೋರಗ=ದೊಡ್ಡ ಸರ್ಪಗಳು, ಜ್ವರಭಯ, ನರಕಭಯ ಮೊದಲಾದ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಭಯವು ಎಂದೆಂದೂ ಸಂಭವಿಸದು.

ಅವತಾರಿಕೆ:-ಗ್ರಂಥವನ್ನೂ ಸಂಧಿಯನ್ನೂ ಮುಗಿಸುತ್ತಾ ಉಪಾಸ್ಯ ಮೂರ್ತಿಯೂ ಬಿಂಬ ರೂಪಿಯೂ, ಆದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಜಯ ಜಯತು ತ್ರಿಜಗದ್ವಿಲಕ್ಷಣ
ಜಯ ಜಯತು ಜಗದೇಕ ಕಾರಣ
ಜಯ ಜಯತು ಜಾನಕೀರಮಣ ನಿರ್ಗತಜರಾಮರಣ ||
ಜಯ ಜಯತು ಜಾನ್ವವಿಜನಕ ಜಯ
ಜಯತು ದೈತ್ಯಕುಲಾಂತಕ ಭವಾ
ಮಯಹರ ಜಗನ್ನಾಥವಿಟ್ಟಲ ಪಾಹಿಮಾಂ ಸತತ || ೫೬ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ತ್ರಿಜಗದ್ವಿಲಕ್ಷಣ=ಮೂರು ಲೋಕದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ವಿಲಕ್ಷಣನು. ಭಿನ್ನನೆಂದರ್ಥ. ಇಂತಹಾ ಸ್ವಾಮಿಯು ಜಯಜಯತು=ಜಯಶೀಲನಾಗಲಿ ಅಂದರೆ ತನ್ನ ಜಯವನ್ನು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲಿ ಎಂದರ್ಥ. ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿತ್ಯ ಜಯಶೀಲನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ ಎಂಬ ಆಶೀರ್ವಚನ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ. ಜಯವನ್ನು ತೋರಿಸೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಜಗದೇಕಕಾರಣನು= ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣನು. ಜಯಜಯತು, ಜಾನಕೀರಮಣ=ಸೀತಾ ಕಾಂತನು ಜಯ ಜಯ. ನಿರ್ಗತಜರಾಮರಣ=ಜರಾಮರಣವಿಲ್ಲದವನು, ಜಾನ್ವವಿ=ಗಂಗೆಯ, ಜನಕ= ತಂದೆಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ ಜಯವಾಗಲಿ! ದೈತ್ಯಕುಲಾಂತಕ=ದೈತ್ಯ ಕುಲಕ್ಕೆ ಮೃತ್ಯುವಾಗಿರುವವನು. ನಿನಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ ಜಯವಾಗಲಿ! ಭವಾಮಯಹರ=ಸಂಸಾರವೆಂಬ ರೋಗವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ, ಎಲೈ ಜಗನ್ನಾಥವಿಟ್ಟಲ! ಸತತ=ಸರ್ವ ಕಾಲದಲ್ಲೂ, ಮಾಂಪಾಹಿ=ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು.

ದೇವತಾ ತಾರತಮ್ಯ ಸ್ತೋತ್ರ ಸಂಧಿ ಎಂಬ ೩೨ನೆಯ ಸಂಧಿಯ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ಶ್ರೀ ಜಗನ್ನಾಥದಾಸರಾಯ ಕೃತ ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು

ಯಸ್ಸರ್ವ ಗುಣಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವರ್ವದೋಷ ವಿವರ್ಜಿತಃ ||
ಪ್ರಿಯತಾಂ ಪ್ರೀತವಿವಾಲಂ ವಿಷ್ಣುರ್ಮೇಪರಮಃ ಸುಹೃತ್ ||
ಪ್ರಮೋದಾಬ್ಧೇಮಾಘಾಕೃಷ್ಣಃ ಮಾಧವಸ್ಯ ದಿನೇ ಶುಭೇ ||
ಭಾವಪ್ರಕಾಶಿಕಾಚೇಯಂ ಲಿಖಿತಾ ಪೂರ್ಣತಾಮಗಾತ್ ||
ಪದ್ಮನಾಭೇನ ದಾಸೇನ ರಚಿತಾಹರೈನುಗ್ರಹಾತ್ ||
ಗುರೋರನುಗ್ರಹಾಚ್ಛೈವ ಪ್ರಿಯತಾಂ ಕಮಲಾಪತಿಃ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಜಗನ್ನಾಥದಾಸಾರ್ಯ ಕೃತ ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರಸ್ಯ
ಶ್ರೀ ಸುಬ್ಬರಾಯದಾಸಾರ್ಯ ಶಿಷ್ಯೇಣ ಪದ್ಮನಾಭದಾಸೇನ
ರಚಿತಾ ಭಾವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ ಸಮಾಪ್ತಾ

|| ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು ||